

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Landvæsens- og overlandvæsens-
kommissionskendelser af almindelig interesse

Hæfte XVII

Landvæsenskommissionskendelser 1960-61

Overlandvæsenskommissionskendelser 1960-61

REDIGERET AF
ERIK HASTRUP
LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København, juli 1962

Landvæsens- og overlandvæsens- kommissionskendelser af almindelig interesse

Hæfte XVII

Landvæsenskommissionskendelser 1960-61

Overlandvæsenskommissionskendelser 1960-61

REDIGERET AF

ERIK HASTRUP

LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København, juli 1962

NOTE

Vand II og IV. Efter at en landvæsenskommission havde godkendt et projekt til kloakering af arealer i Værløse kommune med afløb til Tibberup å og Søndersø, hvilken tjener som reservebeholdning for Københavns Vandforsyning, protesterede sidstnævnte kommune under henvisning til, at der herved blev tilført søen vand fra et område, der ikke naturligt kunne aflede vand til søen. For overlandvæsenskommissionen blev der indgået forlig mellem de to kommuner om en fremtidig teknisk ordning af spildevandsafløbet. To andre kommuner, der havde givet møde for overland-

væsenskommissionen, havde overfor denne fremsat forskellige indvendinger imod forliget, idet de henviste til, at Tibberup å var naturlig recipient for overflade- og spildevand fra kommunerne. *Udtalt i kendelsen, at afledning af spildevand, selv i rensed stand, til Tibberup å er i strid med § 2 i lov af 30. november 1857 om beskyttelse af de til Københavns vandvæsen hørende værker.*

(Overlandvæsenskommissionen for København samt Københavns m. fl. amtsråds kredse – kendelse af 8. maj 1959 i sag nr. 577.)

Overlandvæsenskommissionen for Viborg m. fl. amtsråds kredse.

Kendelse af 15. februar 1960 i sag nr. 8/1957.

Vand II. (*Spørgsmål om fordeling af øgede udgifter ved gennemførelsen af et kloakeringsprojekt.*) På begæring af en kommune K godkendte landvæsenskommissionen et kloakeringsprojekt, der var foranlediget af en planlagt udvidelse af det i K beliggende amtssygehus. Da der af civilforsvarsmæssige grunde skulle indrettes underjordiske operationsrum, måtte hovedafledningen lægges meget dybt under terrænets overflade, hvilket på grund af jordbundsforholdene bevirkede en meget betydelig fordyrelse af anlægsudgifterne. Ved en ny land-

væsenskommissionskendelse bestemtes, at forhøjelsen i forhold til det oprindelige overslag kun måtte andrage 25 % såvel for partsbidrag som for de faste bidrag, der skulle ydes bl. a. af amtssygehuset, således at den del af udgifterne, som herefter ikke blev dækket, måtte udredes af K, der havde bestilt arbejdet og ladet dette udføre, og som i egenskab af byggherre måtte bære risikoen for den skete overskridelse. Ved overlandvæsenskommissionskendelsen stadfæstedes afgørelsen forsåvidt angik lodsejernes og et mejeris bidragspligt, medens det udfra et hensyn til nytteværdien af anlæget, jfr. vandløbslovens § 74, stk. 5, blev pålagt amtet at refundere K $\frac{2}{3}$ af de herefter resterende nettoudgifter ved anlæget. Udtalt, at K, der gentagne

gange under arbejdets udførelse mundtligt havde rettet henvendelse til landvæsenskommissionens faste formand og oplyst, at arbejdet blev dyrt, på en efter vandløbslovens § 75, stk. 3, fyldestgørende måde havde forelagt sagen for landvæsenskommissionen.

Af landvæsenskommissionen for Hjørring amtsrådsreds' sag 4/1952 fremgik, at kommissionen... under 16. september 1952... ved kendelse havde godkendt til udførelse i overensstemmelse med vandløbslovens afsnit XI et af Hjørring amtsråd forelagt, af landinspektørfirmaet Messerschmidt og Neldemand udarbejdet projekt til kloakering af Dronninglund by, hvilket projekt var foranlediget iværksat på grund af en planlagt udvidelse af Dronninglund amtssygehus.

Dronninglund sogneråd havde efter kendelsens afsigelse efter anmodning fra Hjørring amtsråd ladet kloakanlægget udføre. Arbejdet var delt i arbejde A: en hovedledning nord i byen, arbejde B: en hovedafløbsledning, og arbejde C: et renseanlæg.

Som følge af, at sygehuset skulle opføres med underjordiske operationsrum m. v., og at det blev forlangt, at afløbet fra disse skulle foregå ved direkte udløb til rørledninger uden oppumpning, skulle hovedafløbsledningen (arbejde B) lægges meget dybt, indtil 4-5 m under terrænets overflade, og da jorden bestod af hævet havbund med meget stort vandindhold, viste det sig, at jordbunden var ude af stand til at bære ledningerne, der sank og gik i stykker. Arbejdet måtte derfor laves om, og efter at sagen påny havde været forelagt landvæsenskommissionen... godkendtes et særligt projekt til afhjælpning af de skader, der var sket på de udførte arbejder. Kloakanlægget fuldførtes derefter, men hele arbejdet kom, da det var færdigt, til at koste 840.000 kr. i

stedet for den oprindeligt udregnede overslagssum 290.000 kr.

De meget væsentligt forøgede omkostninger var for Dronninglund kommune og de interesserede lodsejere søgt nedbragt ved at søge de tilsagte offentlige tilskud forhøjet. ... Arbejdsministeriets tilskud var herefter kommet op på ca. 479.000 kr. mod oprindelig 161.000 kr. ...

Dronninglund kommune... forelagde det endelige anlægsregnskab for landvæsenskommissionen og anmodede om, at den oprindelige partsfordeling ændredes. ...

Kommissionen, der mente at burde fastholde den oprindelig godkendte partsfordeling, bestemte herefter, at forhøjelsen i forhold til det oprindelige overslag alene måtte andrage 25 %, således at samtlige kloakbidrag, partsbidragene såvel som de faste bidrag, der skulle ydes af amtssygehuset, amtsvejvæsenet og et mejeri, blev forhøjet med 25 %. Den del af anlægsudgifterne, som herefter ikke var dækket, skulle udredes af Dronninglund kommune, der havde bestilt arbejderne og ladet dem udføre, og som efter kommissionens opfattelse som bygherre måtte bære risikoen for de skete overskridelser udover 25 % i forhold til overslaget. ...

Kommunen påankede kendelsen til overlandvæsenskommissionen.

Det siges i *overlandvæsenskommissionens kendelse af 15. februar 1960*:

... Appellanterne, Dronninglund kommune, har nedlagt påstand om, at lodsejerne kun skal betale det ved landvæsenskommissionens kendelse af 16. september 1952 pålagte beløb med tillæg af 25 %, at mejeriet skal betale 2.600 kr. med tillæg af 25 %, at kommunen kun skal

betale 20 % af de med anlægget forbundne nettoudgifter, og at Hjørring amt skal betale resten af anlægsudgifterne.

Hjørring amt har nedlagt påstand om stadfæstelse af den afsagte kendelse.

Til støtte for sin påstand har amtet nærmere anført, at Dronninglund kommune ikke på behørig måde har draget omsorg for, at sagen blev forelagt for landvæsenskommissionen, da man under arbejdets udførelse skønnede, at de samlede udgifter ville overstige det ved sagens behandling for landvæsenskommissionen forudsatte med mere end 25 %. Kommissionen har derfor været afskåret fra i overensstemmelse med vandløbslovens § 75, stk. 3, at tage stilling til, om sagen skulle udføres på ændret eller uændret måde, eller om den eventuelt helt skulle standses. Kommunen må derfor som bygherre være afskåret fra nu at få overskridelsen af udgifterne efter projektet refunderet af amtet, der ved kommunens undladelse af at indbringe spørgsmålet for landvæsenskommissionen er blevet afskåret fra i overensstemmelse med reglerne i vandløbslovens § 75, stk. 3, at varetage sine interesser i så henseende. Men rent bortset herfra er der efter amtets formening ikke hjemmel for kommunen til at kræve beløbet betalt. Det afgørende i så henseende må være nytteværdien af kloakanlægget, således som denne er fastslået i landvæsenskommissionens fornævnte kendelse af 16. september 1952. Selv om det af amtet erkendes, at ombygningen af amtssygehuset i Dronninglund var den ydre anledning til, at der kom gang i kloakanlægget, var et sådant anlæg dog også i høj grad i byens og kommunens interesse såvel af sundhedsmæssige som af arbejdsmæssige grunde. Amtet, der forud for anlæggets påbegyndelse vidste, at der var særdeles vanskelige jord-

bundsforhold, har da også under hensyn til, at kloakledningen ved sygehuset af civilforsvarsmæssige grunde måtte lægges særlig dybt og således måske indirekte kunne blive årsag til vanskeligheder, betalt et særligt tilskud til arbejdet på 16.000 kr.

Det kan derimod ikke erkendes, at forholdene på sygehuset alene har været skyld i merudgifterne ved de dybtliggende ledninger. Også kommunen havde af hensyn til kloakledningens anvendelse i fremtiden en stor interesse i, at ledningerne blev lagt så dybt, som det skete. Kommunen, der ikke havde forsøgt at udbyde arbejdet i licitation, må derfor som bygherre være pligtig selv at betale merudgiften uden at kunne kræve noget refunderet af amtet.

Under sagens behandling for overlandvæsenskommissionen er det oplyst, at der ikke forud for det i denne sag omhandlede kloakanlæg var noget fælles kloakanlæg i Dronninglund, men at afledningen af spildevand skete i 4 forskellige private kloakanlæg, og at kun en halv snes lodsejere, hvis ledninger blev over-skårne af det nye anlæg, har tilsluttet sig det nye anlæg, der iøvrigt for tiden kun benyttes af amtssygehuset.

Det fremgår af en under sagen fremlagt udskrift af Dronninglund kommunes kloakprotokol, at der den 23. august 1951 blev afholdt et møde, hvori deltog det af sognerådet nedsatte udvalg vedrørende det nye kloakudvalg samt amtmand Friis Jespersen, landinspektør Nic. Nellemann og civilingeniør Ib Nellemann. Ifølge den fremlagte udskrift af protokollen erkendte amtmanden med hensyn til financieringen af arbejdet, at arbejdets iværksættelse i første række skyldtes amtets sygehusbyggeri.

I et den 16. september 1952 afholdt møde

mellem de fornævnte personer samt amtsrådsmedlem A. Erlandsen drøftede man bl. a. arbejds udførelse enten ved offentlig licitation, eller ved at kommunen selv udførte arbejdet med en entreprenør.

Ifølge den fremlagte udskrift af protokollen frarådede Nellemand, da arbejdet rummede visse tekniske problemer samt krævede et vist materiel, offentlig licitation, og man enedes om, at arbejdet udførtes af kommunen, og at kommunen i første række søgte arbejdet udført af firmaet Berg Bach og Kjeld Egmose. Der var enighed om at søge arbejdet fremmet uanset appelfristen for den foreløbige og den endelige kendelse.

Ifølge en under sagen fremlagt udskrift af Dronningslund kommunes vejprotokol – kloak i Dronningslund – blev det på et den 17. november 1953 afholdt møde vedtaget at indkalde landvæsenskommissionen og kontorbestyrer Nicolaysen for at gøre dem bekendt med de ekstraordinære vanskeligheder, der nu var opstået ved arbejds gennemførelse. Ifølge den fremlagte udskrift blev det i et den 16. december 1953 afholdt møde oplyst, at det var hensigten at afholde et møde med landvæsenskommissionen den 13. januar 1954 for at drøfte forskellige forhold ved anlægget.

Ifølge den nævnte udskrift blev der den 22. januar 1954 afholdt et møde, hvor landvæsenskommissionen var mødt og besigtigede anlægget. Efter besigtigelsen drøftedes udgifterne, »som vil resultere i en betydelig overskridelse«.

Ifølge en for overlandvæsenskommissionen fremlagt skrivelse af 14. februar 1959 fra formanden for landvæsenskommissionen er der ikke tilført landvæsenskommissionsprotokollen noget under den 22. januar 1954. Det er dog ifølge den nævnte skrivelse muligt, at sagen er

blevet drøftet den nævnte dag, idet der da blev afholdt møde i Dronninglund i en anden af sognerådet rejst sag, hvori den ene af de landvæsenskommissærer, der medvirkede i kloaksagen, fungerede.

Den for appellanterne mødende advokat, landsretssagfører Melgaard, har for overlandvæsenskommissionen oplyst, at landvæsenskommissionens formand, dommer Harald Hansen, Sæby, der på grund af sygdom ikke kunne komme til stede i kommissionens møde, telefonisk havde oplyst, at han ved flere lejligheder fra kommunens side havde hørt, at det blev dyrt, men at han ikke havde opfattet det som en anmodning om at tage sagen for i landvæsenskommissionen.

For overlandvæsenskommissionen er der afgivet vidneforklaring af . . .

Ved de afgivne forklaringer, derunder den af den faste formand for landvæsenskommissionen afgivne udtalelse, må det anses godtgjort, at kommunens bestyrelse under udførelsen af arbejdet med kloakanlægget ved gentagne henvendelser til den faste formand overfor denne har oplyst, at arbejdet blev dyrt. Uanset at disse henvendelser ikke er sket skriftligt, og uanset at den faste formand efter sine udtalelser ikke har opfattet henvendelserne som en anmodning om at tage sagen for i landvæsenskommissionen, findes kommunen, der bl. a. har foranlediget, at landinspektør Nellemand rettede henvendelse til den faste formand på dommerkontoret i Sæby, dog på en efter vandløbslovens § 75, stk. 3, fyldestgørende måde at have forelagt sagen for landvæsenskommissionen, idet kommunen efter alt det foreliggende har haft føje til at gå ud fra, at den faste formand efter de gentagne gange foretagne henvendelser foretog det til sagens behandling for landvæsenskommissionen vide-

re fornødne. Kommunen kan derfor ikke af denne grund være afskåret fra at få overskridelsen af udgifterne efter projektet refunderet. Afgørende for, i hvilket omfang en sådan refusion kan finde sted, er efter vandløbslovens § 74, stk. 5, bl. a. de fordele, som det nye anlæg medfører, og det tidspunkt, fra hvilket disse kan udnyttes. Efter parternes procedure tiltrædes det herefter, at den af landvæsenskommissionen den 16. september 1952 afsagte upåankede kendelse vil være at lægge til grund med hensyn til spørgsmålet om, i hvilket omfang kommunen har krav på refusion af overskridelsen af udgifterne efter projektet. Under hensyn til, at fordelene ved det nye kloakanlæg for de enkelte lodsejere har været meget små, at anlægget hidtil kun er taget i brug af ca. 10 lodsejere, hvis kloakledninger var blevet afbrudt af det nye anlæg, og at det nye anlæg for de øvrige lodsejere, der for tiden betjener sig af 4 forskellige private kloakanlæg, der endnu er i brugbar stand, antagelig først langt ud i fremtiden vil få virkelig betydning, kan overlandvæsenskommissionen tiltræde den af kommunen nedlagte påstand om, at lodsejerne og mejeriet af samtlige de med kloakarbejdets udførelse forbundne udgifter kun skal betale de ved landvæsenskommissionens kendelse af 16. september 1952 pålagte beløb med tillæg af 25 % og forrentning fra regnskabskendelsens afsigelse den 8. august 1957. Den påankede kendelse vil derfor for så vidt være at stadfæste.

Efter alt det foreliggende må det antages, at arbejdets iværksættelse, som også af amt-

manden over Hjørring amt under drøftelserne om arbejdets udførelse erkendt, i første række skyldtes sygehusbyggeriet, og at amtet har tiltrådt, at kommunen, bl. a. for at opnå de størst mulige tilskud til arbejdets udførelse, selv har påtaget sig at udføre arbejdet uden at udbyde det i offentlig licitation. Herefter findes det rimeligt, at amtet, der også har modtaget et engangstilskud på 200.000 kr. fra civilforsvarsstyrelsen i anledning af sygehusbyggeriet, også må bære en del af risikoen for de skete overskridelser af udgifterne efter projektet, og amtet vil derfor være at tilpligte at refundere kommunen en del af disse overskridelser. Idet det, som sagen foreligger oplyst, må antages, at de fordele, som det nye anlæg medfører for amtet, er større end de fordele, kommunen opnår ved anlægget, og da amtet allerede nu vil kunne udnytte disse fordele, medens fordelene først vil kunne udnyttes af kommunen en gang ud i fremtiden, findes størrelsen af kommunens krav på refusion af overskridelsen hos amtet at kunne fastsættes i overensstemmelse med den i landvæsenskommissionens upåankede kendelse af 16. september 1952 efter nytteværdien foretagne fordeling af udgifterne, således at amtet herefter vil have at refundere kommunen to trediedele af samtlige nettoudgifter ved anlægget efter fradrag af de udgifter, der som foran anført skal afholdes af lodsejerne og mejeriet, medens kommunen som vejejer selv bærer en trediedel af disse udgifter. 30 % af amtets samlede bidrag er bidrag for afvandingen af amtsvejen . . .

NOTE

Vand VI. Efter at landvæsenskommissionen for Svendborg amtsrådsreds ved kendelse af 25. juni 1959 havde tilladt en planteskole-ejer ret til af en boring at indvinde en årlig vandmængde på 15.000 m³ til markvanding i tiden 1. april til 1. oktober, bl. a. på det vilkår, at indvindingsretten skulle blive stedsevarende efter udløbet af 10 år fra kendelsens afsigelse i det omfang, i hvilket den faktisk var udnyttet, jfr. § 18 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg, blev sagen indanket for overlandvæsenskommissionen for Svendborg m. fl. amtsrådsredse, for hvilken der blev sluttet forlig om ændring af kendelsen

derhen, at indenrigsministeriet, den kommunale bestyrelse, der mener at have interesse deri, eller vedkommende embedslæge efter den 25. juni 1979 nårsomhelst skal være berettiget til for landvæsenskommissionen at indbringe spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede vandindvindingsret skal opretholdes og i bekræftende fald i hvilket omfang og for hvilket tidsrum. Såfremt vandindvindingsretten herefter ophæves eller indskrænkes, tilkommer der ikke i den anledning dennes ejer eller andre erstatning.

(Overlandvæsenskommissionens sag nr. 2/1960 – forligets dato: 1. december 1960).

Overlandvæsenskommissionen for Svendborg m. fl. amtsrådsredse.

Kendelse af 15. december 1960 i sag nr. 3/1960.

Vand IV. (*Vandindvindingsret til brug for markvanding.*) Efter at der ved landvæsenskommissionskendelse var tilkendt en landmand ret til at indvinde en årlig vandmængde på 60.000 m³, blev sagen af indenrigsministeriet påanket til overlandvæsenskommissionen med påstand om, at retten begrænsedes til at gælde i 15 år. Ved den herefter afsagte kendelse blev retten begrænset således, at indenrigsministeriet, vedkommende kommunale bestyrelse eller embedslæge efter den 14. august 1979 nårsomhelst skulle være berettiget til for landvæsenskommissionen at indbringe spørgsmålet om rettens fortsatte beståen.

I skrivelse af 16. maj 1960 har indenrigsministeriet med landbrugsministeriets tilladelse for overlandvæsenskommissionen indanket en af landvæsenskommissionen for Svendborg amtsrådsreds den 14. august 1959 afsagt kendelse,

hvorved der er tillagt proprietær Lars Christensen, »Gundersgården«, Lejbølle, som ejer af matr. nr. 7 a, Lejbølle by, Bøstrup sogn, ret til at indvinde en årlig vandmængde på 60.000 m³, hvoraf indtil 30.000 m³ må oppumpes i tidsrummet 1. maj til 1. september til markvanding.

Ved skrivelse af 19. april 1960 har landbrugsministeriet under hensyn til, at centraladministrationen er part i sagen, anmodet formanden for overlandvæsenskommissionen for 3. område om at ville foranledige overlandvæsenskommissionen sammensat efter forhandling med Svendborg amt forsåvidt angår de 2 landvæsenskommisærer. Landbrugsministeriet har endvidere anmodet formanden om selv at udpege 2 teknisk sagkyndige medlemmer. . . .

Ifølge den indankede kendelse bliver indvindingsretten stedsevarende efter udløbet af 10 år fra kendelsens afsigelse i det omfang, i

hvilket den faktisk er udnyttet, jfr. § 18 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg.

For overlandvæsenskommissionen har indenrigsministeriet nedlagt påstand om, at landvæsenskommissionskendelsen ændres således, at den meddelte vandindvindingsret til markvanding begrænses i tid til 15 år fra kendelsens dato og således, at sagen påny vil være at indbringe for en landvæsenskommission inden tidsfristens udløb, hvis rettigheden herefter fortsat ønskes udnyttet.

Til støtte for sin påstand har ministeriet anført, at det under hensyn til den allerede nu i visse områder herskende knaphed på grundvand vil være ønskeligt af hensyn til befolkningens almindelige vandforsyning i fremtiden, at vandindvindingsrettigheder, der ikke tjener almene vandforsyningsformål, alene meddeles for et begrænset tidsrum. Ministeriet har særlig henvist til sit den 10. december 1959 udsendte cirkulære til formændene for landvæsenskommissionerne og til en af overlandvæsenskommissionen for Viborg m. fl. amtsråds kredse den 24. august 1959 afsagt kendelse, hvoraf fremgår, at vedkommende overlandvæsenskommission har anset landvæsenskommissionen for beføjet til at meddele en vandindvindingsret for et begrænset åremål.

Ministeriet har iøvrigt bemærket, at det med indankningen af denne sag ikke har været ministeriets hensigt, at den tilkendte vandindvindingsret efter udløbet af det foreslåede tidsrum skal bringes til ophør, men at man blot af hensyn til usikkerheden i bedømmelsen af den fremtidige udvikling må holde en mulighed åben for det offentlige til at gribe ind, såfremt det skønnes nødvendigt til varetagelse af almene vandforsyningsformål. . . .

Ved enslydende skrivelser af 3. november 1960 til indenrigsministeriet og appelindstævnte foreslog overlandvæsenskommissionen, at sagen afsluttes med følgende

FORLIG:

»Den indankede kendelse ændres således, at indenrigsministeriet, den kommunale bestyrelse, der mener at have interesse heri, eller vedkommende embedslæge efter den 14. august 1979 nårsomhelst skal være berettiget til for landvæsenskommissionen at indbringe spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede vandindvindingsret til markvanding skal opretholdes og i bekræftende fald i hvilket omfang og for hvilket tidsrum. Såfremt vandindvindingsretten herefter ophæves eller indskrænkes, tilkommer der ikke i den anledning dennes ejer eller andre nogen erstatning . . .«

Den 23. november 1960 har indenrigsministeriet tiltrådt dette forligsudkast, hvorimod appelindstævntes advokat i skrivelse af 25. november 1960 har meddelt, at appelindstævnte ikke mener at kunne gå ind på det foreslåede forlig, medmindre ordene i udkastets næstsidste afsnit: »Såfremt vandindvindingsretten herefter ophæves eller indskrænkes, tilkommer der ikke i den anledning dennes ejer eller andre nogen erstatning« udgår. . . .

Der er ikke for overlandvæsenskommissionen nedlagt påstand om ændring af den ved kendelsen tillagte årlige vandmængde.

Overlandvæsenskommissionen har, efter at det af retten fremsatte forslag til en forligsmæssig afgørelse mod forventning ikke blev tiltrådt af begge parter, gjort sagen til genstand for fornyede overvejelser.

Overlandvæsenskommissionen forstår og anerkender fuldt ud de hensyn, der ligger bag udsendelsen af ministeriets cirkulære af 10.

december 1959, og som har motiveret indankningen af den foreliggende sag. Overlandvæsenskommissionen anser sig endvidere for beføjet til at træffe bestemmelse om tidsbegrænsning af den af landvæsenskommissionen tilkendte vandindvindingsret, uanset at sagen er behandlet og påkendt i 1. instans forinden udsendelsen af ovennævnte cirkulære. Hjemmelen hertil findes efter overlandvæsenskommissionens formening allerede i vandforsyningslovens § 6. På den anden side finder overlandvæsenskommissionen, at der i denne sag, hvor appelindstævnte ved en i overensstemmelse med loven og hidtidig praksis afsagt kendelse har fået tilkendt vandvindingsret uden nogen tidsbegrænsning, gør sig særlige hensyn gældende, som kunne gøre det rimeligt at imødekomme hans for overlandvæsenskommissionen fremsatte ønsker om visse ændringer i ministeriets påstand. Herfor taler også den omstændighed, at sagen først er appelleret længe efter den almindelige ankefrists udløb. Under hensyn til den relativt beskedne vandmængde, der her er tale om, finder overlandvæsenskommissionen det ubetænkeligt at tillade en noget længere udnyttelsesret end af ministeriet påstået; det offentlige interesser i befolkningens almindelige vandforsyning vil endvidere være tilstrækkeligt sikret, såfremt der tillægges det offentlige adgang til ved tidsfristens udløb – eller på et hvilket som helst senere tidspunkt – at forlange sagen indbragt til fornyet prøvelse for landvæsenskommissionen, således at appelindstævnte fritages for ulejligheden og bekostningen herved. At omkostningerne ved overlandvæsenskommissionens behandling af denne sag skal udredes af det offentlige, må være en selvfølge.

Forsåvidt angår den af appelindstævnte . . . fremsatte indvending mod overlandvæsens-

kommissionens forligsudkast bemærkes, at der efter overlandvæsenskommissionens mening ikke i nærværende tilfælde kan blive tale om ved vandindvindingsrettens eventuelle ophør til et forud fastsat tidspunkt at tilkende rettens ejer eller andre nogen erstatning herfor. Efter lov om vandforsyningsanlæg § 1, stk. 2, kan videregående rådighed over grundvandet som regel kun meddeles stat eller kommune. I de særlige tilfælde, hvor private undtagelsesvis får tilkendt en sådan videregående brugsret, vil der næppe i almindelighed være tilstrækkelig anledning til at yde pågældende private erstatning, når brugsretten i henhold til de for denne fastsatte vilkår ophører. Der ses i hvert fald ikke i nærværende tilfælde, hvor brugsret er tilkendt for et langt åremål, og hvor investeringsudgifter m. v. derfor kan afskrives med ret beskedne årlige beløb, at være grundlag for at yde erstatning i tilfælde af brugsrettens bortfald. Overlandvæsenskommissionen finder derfor heller ingen anledning til – som ønsket af appelindstævnte – at udskyde dette spørgsmål til senere afgørelse.

Under henvisning hertil finder overlandvæsenskommissionen herefter, at sagen bør afgøres som foreslået i det foran gengivne forligsudkast.

THI KENDES FOR RET:

Den indankede kendelse ændres således, at indenrigsministeriet, den kommunale bestyrelse, der mener at have interesse heri, eller vedkommende embedslæge efter den 14. august 1979 nårsomhelst skal være berettiget til for landvæsenskommissionen at indbringe spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede vandindvindingsret til markvanding skal opretholdes og i bekræftende fald i hvilket omfang og for hvilket tidsrum.

Såfremt vandindvindingsretten herefter ophæves eller indskrænkes, tilkommer der ikke i den anledning dennes ejer eller andre nogen erstatning.

Overlandvæsenskommissionen for Holbæk m. fl. amtsrådkredse.

Kendelse af 24. april 1961 i sag nr. 1/1960.

Brønde. Vand IV. (*Skade på brønd forårsaget af kommunalt vandværk.*) Idet det måtte anses for sandsynligt, at en kommunes oppumpninger fra nærliggende boringer havde været medvirkende årsag til, at grundvandsspejlet var sunket i en brønd, pålagdes der kommunen erstatningspligt, jfr. § 6 nr. 5 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg.

Af sag nr. 1/1960 fremgik, at proprietær P. Rosendahl-Pedersen som ejer af »Frihavegård« påstod sig tilkendt erstatning for skade på en brønd, forårsaget af Nakskov kommunale værker.

Ved landvæsenskommissionens kendelse bestemtes, at Nakskov kommune som erstatning for skade på det nævnte vandindvindingsanlæg til proprietær P. Rosendahl-Pedersen skulle betale 1500 kr. Sagens omkostninger for landvæsenskommissionen blev pålagt Nakskov kommune.

Proprietær Rosendahl-Pedersen påankede kendelsen med påstand om, at landvæsenskommissionens kendelse ændredes således, at Nakskov kommune tilpligtedes at yde ham en erstatning... på 11.022 kr. 52 øre. Denne påstand blev senere forhøjet med et beløb af 4.212 kr. med den begrundelse, at 2 til »Frihavegård« hørende arbejderhuse, der hidtil var blevet forsynet med vand fra de til husene hørende brønde, på grund af Nakskov kommunes vandindvinding var blevet forhindret deri, hvorfor

Omkostningerne ved sagens behandling for overlandvæsenskommissionen ... afholdes af indenrigsministeriet. Hver af parterne bærer iøvrigt sine omkostninger. ...

det ville være nødvendigt at lægge vandledningerne fra hovedejendommens pumpe til husene.

Nakskov kommune ... nedlagde påstand på stadfæstelse af landvæsenskommissionens kendelse. Kommunen påstod erstatningskravet vedrørende vandforsyningen af arbejderhusene afvist, idet påstanden herom ikke havde været fremsat ved sagens behandling for landvæsenskommissionen. ...

Landvæsenskommissionen havde i kendelsen ... udtalt, at Nakskov kommunes betydelige oppumpninger i det omhandlede grundvandsområde – selvom andre faktorer end Nakskovs vandindvinding muligvis har kunnet spille ind – måtte antages at have påvirket grundvandsstanden i nedadgående retning. Landvæsenskommissionen havde derfor anset Nakskov kommunes indvinding for medvirkende årsag til den skete skade på Frihavegårds anlæg og havde tilkendt ejeren en erstatning på 1500 kr.

Erstatningens størrelse var ansat i betragtning af, at Frihavegårds indvindingsanlæg indtil sommeren 1959 havde været meget sårbart overfor naturligt forekommende variationer i grundvandsspejlet, idet brønden kun havde en ret ringe vandreserve, og den istående 3" boring kun havde haft en ringe ydeevne.

Landvæsenskommissionen havde endvidere fastsat erstatningens størrelse ud fra den betragtning, at en uddybning af den gravede brønd, afskæring af 3" borerøret samt en sænkning af den eksisterende pumpe kunne have afhjulpet den opståede vandmangel.

Appellanten gjorde under sagens behandling for landvæsensretterne gældende, at den gamle brønd på Frihavegård ikke lod sig uddybe ved gravning. Smedemester Walther Jensen havde forlangt, at en ny boring i den gamle brønd skulle afregnes med fast meterpris fra terræn uden reduktion for de 10 m, der allerede var gravet, og appellanten havde bl. a. under hensyn hertil ladet foretage en ny boring direkte fra jordoverfladen i en afstand af 4,30 m fra den gamle brønd.

Det hedder videre i *overlandvæsenskommissionens kendelse af 24. april 1961*:

Frihavegårds vandforsyning har før 1959 været således, at grundvand fra kalklaget gennem 3" boringen er trykket op i brønden og er steget til den højde, der svarer til kalklagets grundvandstryk. Boringens ydeevne har ikke været så stor, at der har kunnet pumpes direkte af borerøret, der ender i kote ÷ 4,49, men vandet har før 1959 kunnet løbe over og har kunnet fylde den nederste del af brønden, således at der hver morgen i brønden har stået en så stor vandmængde – antagelig 2-3 m³ – at der har været tilstrækkeligt til gårdens daglige forbrug. Så sent som d. 1. jan. 1959 har vandspejlet i Frihavegårds brønd stået i kote ÷ 2,3 m.

I 1959 er grundvandsspejlet sunket noget, og dette har bevirket, at boringens overløb i brønden er blevet svagere. Det er således d. 15. juni 1959 konstateret, at grundvandsspejlet stod i kote ÷ 4,3 m, altså kun 19 cm over 3" rørets overkant.

Den 1., 2. og 3. juli 1959 står vandspejlet i kote ÷ 4,8 m – altså lavere end 3" borerørets overkant – og samme vandhøjde er den 19. sept. 1959 målt i Frihavegårds nye boring. Vandtrykket har på dette tidspunkt været for

lille til, at den gamle boring har kunnet give overløb til brønden, hvorfor vandforsyningen fra den gamle brønd har svigtet.

Det er herefter overlandvæsenskommissionens opfattelse, at en mindre uddybning af brønden på 1,5-2,0 m ville have kunnet bringe gårdens vandforsyning tilbage til en tilstand, der ikke var ringere end før 1959, hvis man havde afkortet 3" borerøret og flyttet pumpen ud i selve brønden, hvor den kunne have været anbragt tilsvarende dybere.

Det må endvidere anses for muligt og forvarligt at foretage en sådan uddybning af brønden ved nedsætning af færdigstøbte beton-brøndringe.

Udgifterne ved en sådan uddybning og ændringen af pumpeanlægget må skønnes at kunne udføres indenfor et beløb af 1500 kr.

Overlandvæsenskommissionen kan ikke tiltræde den af Nakskov kommune fremsatte påstand om, at dræningen på Frihavegård, jfr. landvæsenskommissionens kendelse, pag. 7, har haft mærkbar indflydelse på den påklagede vandstandssenkning i Frihavegårds brønd, idet den i 1945 foretagne dræning kun omfatter 2,5 ha, og den grundvandet unddragne vandmængde derfor er minimal.

Den omfattende, almindelige afdræning på Vestlolland de senere år kan, omend i ringere grad, have været medvirkende årsag til den almindelige vandstandssenkning af grundvandet, men skønnes ikke at have forbindelse med den i 1959 pludselig opståede senkning, der har andre årsager.

Der har i perioderne sept. 1958-april 1959 og sept. 1959-april 1960 været en stor mangel på nedbør i forhold til nedbørsgennemsnittet, og dette har over hele landet bevirket en generel nedgang i grundvandsstanden. Den i efteråret 1960 og januar 1961 registrerede nedbør

viser derimod et stort overskud i forhold til gennemsnittet og har da også over hele landet medført stigende grundvandsspejl.

Overlandvæsenkommissionen har ved besigtigelsen den 17. februar 1961 konstateret, at vandspejlet i den gamle brønd stod i kote $\div 2,39$, der svarer til det nu målte vandspejl i den nye boring på Frihavegård.

Disse forhold viser tydeligt, at grundvandsstanden ved Frihavegård nu er blevet retableteret i omtrent fuldt omfang, og selvom det tages i betragtning, at vandforbruget på Frihavegård i den senere tid har været meget ringe, må overlandvæsenkommissionen anse indvindingsforholdene ved den gamle brønd for nu atter at være mindst lige så gode som i årene før 1959.

Den i de seneste år konstaterede vandmangel på Frihavegård er efter overlandvæsenkommissionens opfattelse i nogen grad forårsaget af disse års nedbørsunderskud, men det må samtidig anses for sandsynligt, at Nakskov kommunes oppumpninger fra nærliggende boringer har været medvirkende årsag til, at grundvandsspejlet er sunket ned under overkanten af 3" borerøret i Frihavegårds gamle brønd.

Den på Frihavegård foretagne foranstaltning – udførelse af en ny 6" boring og montering af en dykpumpe – er en absolut for-

bedring af vandindvindingsforholdene i forhold til det gamle anlæg, men overlandvæsenkommissionen kan ikke give appellanten medhold i, at en så omfattende ændring i vandforsyningsanlægget var påkrævet for at sikre gårdens vandforsyning i de ekstraordinært nedbørsfattige år, idet overlandvæsenkommissionen må holde for, at Frihavegårds vandforsyning kunne have været retableteret på betryggende måde ved ovennævnte ændring af det bestående anlæg og indenfor en udgift på ca. 1500 kr.

Overlandvæsenkommissionen finder således at måtte stadfæste landvæsenkommissionens afgørelse i kendelse af 25. febr. 1960, hvorved bestemtes, at Nakskov kommune til appellanten skal betale en erstatning på kr. 1500,-.

Med hensyn til den af appellanten nedlagte påstand på erstatning af et beløb af 4.212 kr. til vandforsyning af de til Frihavegård hørende 2 arbejderhuse bemærker overlandvæsenkommissionen, at denne påstand vil være at afvise, idet den ikke har været fremsat under landvæsenkommissionens behandling af sagen, og Nakskov kommune ikke har samtykket i dens fremsættelse.

Sagens omkostninger for overlandvæsenkommissionen vil være at udrede af appellanten. . . .

Overlandvæsenkommissionen for Odense m. fl. amtsråds kredse.

Kendelse af 16. maj 1961 i sag nr. 4/1960.

Vand II. (*Bidragsfordeling ved kloakering af landkommune, Vandløbslovens § 74, stk. 5 og 6.*) Ved udarbejdelsen af projekt til kloakering af 3 nærmere angivne områder indenfor en kommune havde sognerådet opgjort udgifterne for hvert af disse områder for sig i forhold til de

ledningsanlæg, der ville være påkrævet for det pågældende område. Under sagens behandling for landvæsenkommissionen udarbejdedes et nyt partsfordelingsgrundlag, hvorefter de 3 områder behandledes som en helhed, således at 40 % af ledningsudgifterne blev pålignet kommunen som bidrag for afstrømningen fra offentlige vejarealer, medens restudgifterne fordeltes ligeligt mellem alle interesserede lods-

ejere indenfor hele interesseområdet. Sognerådet påankede kendelsen til overlandvæsenskommissionen, der efter foretaget undersøgelse gik ind for en kloakering af hele byområdet, men – såfremt sognerådet ikke ønskede sagen fremmet på dette grundlag – godkendte landvæsenskommissionens fordelingsmåde, jfr. vandløbslovens § 74, stk. 5. Udtalt, at lovens § 74, stk. 6, indeholder klar hjemmel til at pålægge kommunen bidrag til anlægs- og vedligeholdelsesudgifterne. De ved kendelsen udregnede enhedsbidrag måtte betragtes som endeligt fastsat, se hertil lovens § 75, stk. 3.

I. Overlandvæsenskommissionens nedsættelse.

Ved skrivelse af 26. august 1960 har Paarup sogneråd for overlandvæsenskommissionen indanket en af landvæsenskommissionen for Odense amtsråds-kred den 27. juli 1960 afsagt kendelse angående kloakering af forskellige områder af Tarup by. . .

II. Sagens behandling for landvæsenskommissionen.

Sagen er indbragt for landvæsenskommissionen af Paarup sogneråd ved skrivelse af 19. januar 1960 bilagt bl. a. dispositionsplan af oktober 1959 for revision og udbygning af Tarup kloak, detailprojekt for hovedkloakanlæg indenfor område Nordvest, Nord 1 og Nord 2 samt forslag til partsfordeling, udarbejdet af kommuneingeniøren.

Ved udarbejdelsen af dette forslag havde sognerådet opgjort udgifterne for hvert af de omhandlede 3 kloakområder for sig i forhold til de ledningsanlæg, der ville være påkrævet for det pågældende område.

Landvæsenskommissionens teknisk sagskyndige udarbejdede imidlertid et nyt partsfordelingsforslag, hvorefter de 3 områder behandlede som en helhed, således at der pålagdes de enkelte lodsejere samme arealbidrag

uanset afstanden fra deres ejendomme til et projekteret nyt renseanlæg.

Fra sognerådets side protesteredes mod denne fordelingsmåde, medens de mødende lodsejere var enige om, at landvæsenskommissionens forslag til partsfordeling burde gennemføres.

En beregning efter de to forslag viste, at de private lodsejere ville blive bedre stillet efter det af landvæsenskommissionens teknisk sagskyndige udarbejdede forslag end efter sognerådets forslag; der var dog kun tale om yderst beskedne forskelle.

III. Landvæsenskommissionens kendelse.

Ved sin kendelse af 27. juli 1960 bestemte landvæsenskommissionen, at det i sagen omhandlede kloakanlæg ville være at bringe til udførelse ved sognerådets foranstaltning inden udgangen af året 1961, og at udgifterne herved, der af kommuneingeniøren var anslået til 83.500 kr., ville være at fordele således, at 40 % af ledningsudgiften pålignes Paarup kommune som bidrag for afstrømningen fra offentlige vejarealer, medens restudgiften fordeles *ligeligt mellem alle interesserede lodsejere* indenfor hele interesseområdet, dog således at der (ved bidragets opdeling i facadebidrag og arealbidrag) tages hensyn til, om arealet ligger ved de veje, hvori ledninger nedlægges.

Af totaludgiften 83.500 kr. vedrører 9000 kr. dog en ledningsstrækning, der dels danner hovedafløb for hele det af kendelsen omfattede område, dels optager afløb fra område Nord 3, der ikke henhører under sagen. Disse 9000 kr. betales fuldtud af Paarup kommune, heraf de 3600 kr. som vejbidrag.

Af det resterende beløb 74.500 kr., betaler de lodsejere, til hvis ejendomme der anbringes

nye kloakstik, tilsammen 6600 kr., der opkræves som et ekstra facadebidrag på 30 kr. pr. lbm. udover de normale 20 kr. pr. lbm., der pålægges samtlige interesserede facadeejendomme indenfor de 3 områder.

Dernæst betaler Paarup kommune som vejbidrag: 40 % af (74.500 kr. + 6600 kr.) = 27.160 kr.

Herefter bliver:

ejdendommenes samlede facadebidrag	34.100 kr.
ejdendommenes samlede arealbidrag	12.230 -
	<hr/>
	ialt 47.340 kr.

Med et samlet interesseret areal på 156.146 m² bliver arealbidraget ca. 0,08 kr. pr. m².

IV. Sagens behandling for overlandvæsenkommissionen.

... For overlandvæsenkommissionen har appellanten, Paarup sogneråd nedlagt påstand om, at landvæsenkommissionens kendelses bestemmelser om udgiftsfordelingen ændres, subsidiært at kendelsen ophæves.

Ingen lodsejere har for overlandvæsenkommissionen protesteret mod landvæsenkommissionens kendelsen; ...

Medens den subsidiære påstand ikke er nærmere motiveret, gør man – for så vidt angår partsfordelingen – fra kommunens side gældende, at grundlaget for en ligelig fordeling af anlægsudgifterne mellem lodsejerne må være en fuldstændig kloakering og ledningsfornyelse indenfor hele det pågældende byområde, og ikke med rimelighed kan praktiseres ved en partiel ledningsfornyelse indenfor et delområde.

Som forholdene ligger, hvor man af økono-

miske grunde ønsket at foretage en etapevis fornyelse og omlægning af kloaknettet over en årrække, efterhånden som behovet bliver presserende, mener kommunen, at differentierede arealbidrag – svarende til at hvert enkelt delområde kun betaler til de ledningsstrækninger, der faktisk betjener dettes spildevandsafledning – må være den eneste retfærdige og i vandløbsloven hjemlede fordelingsmåde.

I overlandvæsenkommissionens møde den 12. januar 1961 fremholdt kommissionens formand ... det naturlige i at betragte kloakeringen af hele bysamfundet som en fælles opgave med en i størst mulig udstrækning ligelig fordeling af anlægsudgifterne mellem samtlige byens lodsejere.

Dette ville i det foreliggende tilfælde betyde, at man på grundlag af dagspriser opgør, hvad en fuldstændig kloakering af hele Tarup by vil koste, og derefter pålægger de arealer, der nu kloakeres i henhold til landvæsenkommissionens kendelse, et bidrag, der svarer til disses andel i det samlede areal for hele byen.

For at få en oversigt over, hvad en helhedsløsning efter de fornævnte retningslinier vil koste, har overlandvæsenkommissionen ladet sit teknisk sagkyndige medlem udarbejde nedenstående forslag til udgiftsfordeling. Det bemærkes, at der ved det samlede byområde her kun forstås de områder, der har afløb mod nord-nordøst til samleloakkens sideledning nord for Bakkevej og vest for Jernbanevej, nemlig ...

Det område, som efter overlandvæsenkommissionens mening burde medtages ved eventuel fastsættelse af enhedsbidrag for Tarup by, omfatter således hele det opland, der har afløb mod nordøst og ikke mere.

Idet de i dispositionsplanen anførte overslagssummer for at være à jourført til priserne

fastsættes endeligt, men at der i medfør af vandløbslovens § 75, stk. 3 bør tillades en forhøjelse på indtil 20 % – at afgøre endeligt på regnskabsmøderne.

Til det således anførte skal overlandvæsenskommissionen bemærke:

Vandløbslovens § 74, stk. 6 indeholder klar hjemmel til at pålægge en kommune bidrag til anlægs- og vedligeholdelsesudgifter, når anlægget findes at have almen offentlig interesse. Kommunen kan således efter loven sættes i bidrag, uanset om der er tale om et for lods-ejerne særlig kostbart anlæg, se iøvrigt herom § 74, stk. 7 om lempelser i anlæggets udførelse.

Hvad angår kommunens ønske om tilladelse til forhøjelse af arealbidraget, finder overlandvæsenskommissionen, at det, såfremt der fastsættes enhedsbidrag som foran beskrevet, må være naturligt i videst mulig udstrækning at betragte disse som endelige bidrag, således at regnskabsmøderne væsentlig afholdes til konstatering af, at kloakanlægget er udført i overensstemmelse med det godkendte projekt, og at udgifterne ikke væsentlig afviger fra de i overslaget stipulerede. Den forhøjelse af anlægsudgifterne, der indtræffer indenfor det tidsrum, over hvilket anlægsarbejderne udstrekkes, som følge af stedfindende inflation burde følgelig hovedsagelig bæres af kommunen, navnlig såfremt kloakeringen gennemføres indenfor et kortere åremål, f. eks. i løbet af højst 10 år. Påløbne medudgifter kunne da passende betragtes som – og pålægges kommunen som – en form for alment offentligt bidrag til kloakering af det her omhandlede område.

Såfremt anlægsudgifterne ved et eller flere arbejder under kloakområdet skulle overstige de foran anslåede priser, opgjort i februar

1961, med mere end 20 % kunne der gives sognerådet eller enhver lodsejer indenfor området adgang til at indbringe sagen for en landvæsenskommission til fornyet behandling med hensyn til udgiftsfordelingen, herunder til afgørelse af, om der skal pålægges kommunen et særligt bidrag for almen offentlig interesse.

I overensstemmelse med det foran anførte må overlandvæsenskommissionen være af den opfattelse, at vægtige grunde taler for at søge en helhedsløsning gennemført, således at hele Tarup byområde kloakeres efter en hele området omfattende plan og således, at udgiften fordeles ligeligt mellem de interesserede lodsejere.

Overlandvæsenskommissionen har drøftet det til belysning af omkostningerne ved en helhedsløsning tilvejebragte materiale i et møde med landvæsenskommissionens formand og med kommissionens teknisk sagkyndige, der begge gav udtryk for forståelse for de anlagte synspunkter. Det blev samtidig fra landvæsenskommissionens side fremhævet, at en afgørelse om kloakering af og fordeling af udgifter på arealer, der ikke omfattes af den indankede landvæsenskommissionskendelse, formentlig må forudsætte, at sagen undergives en fornyet behandling for landvæsenskommissionen, således at de interesserede lodsejere i hele området kan få lejlighed til at gøre deres synspunkter gældende og mulighed for at indanke afgørelsen for overlandvæsenskommissionen.

Overlandvæsenskommissionen må som allerede nævnt anse en løsning for hele det omhandlede byområde for den mest rationelle, men man er enig i, at en sådan helhedsløsning må forudsætte, at sognerådet indbringer sag herom for landvæsenskommissionen. Det af overlandvæsenskommissionens teknisk sagkyndige tilvejebragte materiale, i særdeleshed

oversigten over de forventede udgifter, må være fuldt tilstrækkeligt til brug ved sognerådets afgørelse af, hvorvidt kommunen vil rejse kloaksag for hele byområdet under eet.

Såfremt sognerådet imidlertid ikke vil rejse en sådan sag, må landvæsenskommissionskendelsen stå ved magt. På det foreliggende grundlag kan overlandvæsenskommissionen ikke komme til andet resultat end landvæsenskommissionens kendelse, mod hvilken ingen lodsejer har protesteret, og som med hensyn til

fordelingen af arealbidrag på de af kendelsen omfattede områder er i overensstemmelse med vandløbslovens § 74, stk. 5, og hidtidig praksis. Overlandvæsenskommissionen finder herfter ikke at kunne imødekomme sognerådets påstand om fastsættelse af differentierede arealbidrag for de 3 af kendelsen omfattede områder, ligesom man ikke finder noget som helst grundlag for at følge sognerådets subsidiære påstand om ophævelse af kendelsen. . . .

NOTE

Vand II og IV. I forbindelse med udarbejdelse af projekt til detailkloakering af nogle områder i Ballerup-Måløv kommune krævede Københavns Vandforsyning, at der ved nogle regnvandsudløb i Sømose å, der er beskyttet mod forurening i henhold til lov af 30. november 1857, blev truffet foranstaltninger mod tilførsel af benzin og olie, idet det til støtte herfor anførtes, at overfladevand fra et separatsystem, der i væsentlig grad stammer fra gader og veje, må betragtes som urent vand, hvis forureningsgrad mindst ligger på linie med rensset spildevand, jfr. noten foran vedrørende Tibberup å. Det anførtes videre, at den stadig stigende anvendelse af benzin og olie havde ændret vejafløbets karakter og samtidig medført betydelig risiko for, at der ved uheld kan udtømmes relativt store mængder benzin

og olie i separatsystemets overfladevandsledninger.

Ballerup-Måløv kommune protesterede imod kravet om etablering af olieudskillere, idet man måtte holde for, at afløbet fra de omhandlede regnvandsledninger var rent vand, der uden videre kunne tilføres et vandløb, jfr. vandløbslovens § 3. Ved overlandvæsenskommissionens kendelse, der forsåvidt stadfæstede landvæsenskommissionens afgørelse, blev der givet Københavns Vandforsyning medhold i kravet, og det kunne ikke pålægges Københavns kommune at deltage i udgifterne til foranstaltningerne.

(Overlandvæsenskommissionen for København samt Københavns m. fl. amtsråds kredse – kendelse af 2. juni 1961 i sag nr. 602.)

Overlandvæsenkommissionen for København og Københavns m. fl. amtsråds kredse.
Kendelse af 23. juni 1961 i sag nr. 603.

Vand IV. (*Spørgsmål om skade ved vandindvinding, § 6 nr. 5 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg.*) Efter at en landmand i slutningen af juli måned 1959 havde konstateret store og dybe revner i jorden i nærheden af områder, hvor der var foretaget pumpninger til brug ved vandindvinding, påstod han sig tilkendt erstatning hos vedkommende vandindvindingslag. Da det efter de foretagne undersøgelser ikke kunne anses for godtgjort, at skaderne kunne henføres til de stedfundne pumpninger, men snarere skyldtes en udtørring af de øverste jordlag som følge af den tørre sommer i 1959 i forbindelse med den almindelige grundvandssænkning, fandtes der ikke grundlag for at pålægge vandindvindingslaget erstatningspligt. Sagens omkostninger for overlandvæsenkommissionen pålagt den erstatningssøgende. (Dissens).

Kendelse af 27. juli 1960 afsagt af den kombinerede landvæsenkommission af 23. januar 1932:

Kommissionen er under 23. januar 1932 nedsat af indenrigsministeriet til behandling af et andragende fra Gentofte, Lyngby-Tårnbæk og Søllerød kommuner angående fælles vandindvindingsrettigheder ved Sjælsø. . . .

Ved tillægskendelse XVIII af 30. august 1951 tillagdes der Gentofte og Lyngby-Tårnbæk kommuner ret til i fællesskab bl. a. at indvinde indtil 3,5 mill. m³ årligt fra projekterede anlæg ved Ullerød og Langstrup mod erstatningspligt efter loven, og ved tillægskendelse XXVIII af 13. februar 1957 tillagdes der Gentofte og Lyngby-Tårnbæk kommuner repræsenteret ved et fællesudvalg ret til erhvervelse af bl. a. arealer til udførelse af Langstrup kildeplads som led i den fulde tekniske gennemførelse af de projekterede anlæg.

Nærværende sag omhandler erstatningskrav fra gårdejer Jørgen Hansen for skader m. v. opstået ved revnedannelser på et areal af dennes ejendom, Graftebjerggård i Langstrup.

Ved skrivelse af 13. april 1960 fra landsrets-sagfører Jørgen Linde, Fredensborg, på gårdejer Jørgen Hansens vegne, har denne anmodet om, at spørgsmålet om erstatning for skader, der tilskrives de af fællesudvalget foranstaltede pumpninger fra borerne i Langstrup mose, derunder pumpninger foretaget for tørlægning af byggegruben til pumpestationen, måtte blive påkendt af landvæsenkommissionen.

I skrivelsen hedder det endvidere:

» . . . Min mandant opgør sit erstatningskrav således: . . . samlet erstatningskrav 7274 kr. 93 øre.

Umiddelbart efter revnernes opståen foretog Gentofte kommune på eget initiativ forskellige afhjælpningsforanstaltninger, og i forbindelse hermed gennemfotograferede man arealet for nøje at fastlægge størrelsen og omfanget af de opståede revner, og jeg henstiller derfor, at kommissionen rekvirerer dette materiale. En besigtigelse i marken vil ikke mere give noget indtryk af skadens omfang, idet revnerne er jævnet og stampet af Gentofte kommune og derefter er jorden behandlet på sædvanlig måde af min mandant.«

Efter at landvæsenkommissionen herefter havde anmodet fællesudvalget om udtalelse i anledning af klagen, har dette ved skrivelse af 10. maj 1960 med tilhørende 11 bilag bl. a. oplyst følgende:

» . . . Fra gårdejer Jørgen Hansen modtog man den 31. juli 1959 meddelelse om, at han ved påbegyndelse af afhøstning af en bygmark umiddelbart vest for det til Langstrup Pumpestation eksproprierede areal havde konstateret

så store og dybe revner i jorden, at kørsel med traktor og selvbinder var vanskelig og på sine steder umulig. Gårdejer Hansen var af den opfattelse, at revnerne skyldtes grundvands-sænkninger ved bygningen af pumpestationen.

Da man kun efter ret omfattende og tidtagende undersøgelser ville være i stand til at fastslå, om revnedannelserne skyldtes denne eller anden årsag, tilbød man gårdejer Hansen at stille mandskab til rådighed til hjælp ved høsten af bygmarken, idet det pointeredes overfor ham, at man ikke herved erkendte nogen erstatningspligt for fællesudvalget.

De herfra afholdte udgifter til arbejds løn m. v. for denne assistance udgør 983,14 kr.

Gårdejer Hansen mente sig berettiget til at få erstatning for direkte ekstraudgifter ved høstarbejdet, samt for en selvbinder, der ved at køre ned i revnerne hævdedes at være så ødelagt, at den ikke kunne gøres i stand. . . .

Til undersøgelse af forholdene har man ved landinspektør ladet foretage opmåling af revnerne. Denne opmåling er angivet på indlagte plan . . . . Endvidere har man med jordbor foretaget undersøgelser af jordbunden i de på samme plan angivne 3 linier . . .

Profilerne, der er optegnet på indlagte plan . . . viser, at der i alle 3 linier på de steder, hvor revnedannelser forekommer, er ret tykke tørvelag umiddelbart under muldlaget.

Undersøgelse af jordbundsforholdene i den på førnævnte plan angivne linie A-A vest for pumpestationen er ikke foretaget, da man ved afgravning for stationen og vejen langs denne forud har konstateret, at der på dette sted kun pletvis findes tørvedannelser af ringe udstrækning.

Desuden har man langs alle de af fællesudvalget udførte hævertledninger foretaget pejling af grundvandstanden, idet man til sam-

menligning hermed har pejlinger udført på samme steder i juni 1956. Resultatet af pejlingerne fremgår af vedlagte planer . . .

Disse pejlinger viser, at de i september 1959 konstaterede vandspejl på lange strækninger følger og på visse steder endda ligger over de i juni 1956 målte vandspejl. På de øvrige strækninger er der fra 1956 til 1959 gennemgående konstateret en vandspejlssænkning på omkring 0,5 m, på enkelte strækninger op til omkring 1 m.

En undersøgelse i mosen i øvrigt viser, at grundvandspejlet for mosen som helhed i september 1959 kunne skønnes at ligge ca. 0,5 m lavere end normalt, altså en sænkning af samme størrelsesorden som langs hævertledningerne.

Det synes derfor ikke, at grundvands-sænkningen i byggegruben for pumpestationen har bredt sig udover byggegruben. Dette ville heller ikke være naturligt, da de i byggegruben udførte borer har haft så ringe ydeevne, at der kun har kunnet pumpes 8,5 m³/time.

Endelig har man konstateret, at der på 2 steder i omegnen, det ene i mosens sydlige del ca. 1 km fra pumpestationen var revnedannelser af samme karakter som på gårdejer Jørgen Hansens mark.

Fotografier . . . af de observerede revner indenfor de nævnte 3 områder, hvis beliggenhed er angivet på vedlagte situationsplan . . . vedlægges.

Under hensyn til,

at pumpningerne ved byggegruben for pumpestationen ikke ses at have haft indvirkning på grundvandspejlet i de omliggende arealer,

at revnedannelserne på gårdejer Jørgen Hansens mark udelukkende er konstateret på

arealer, hvor der er tørvedannelser under muldlaget, og at disse revnedannelser har været af samme karakter som revnedannelser i en afstand af indtil 1 km fra pumpestationen,

må man skønne, at de af fællesudvalget foretagne pumpninger ikke har været årsag til revnedannelserne, men at disse må tilskrives en udtørring af de øverste jordlag som følge af den tørre sommer. Til støtte herfor tjener også, at marken ligger på en sydskråning, der må antages at have været særligt udsat for udtørring.

Man ser derfor ikke, at fællesudvalget kan have nogen erstatningspligt i anledning af de opståede revner. . . .

. . . Landvæsenskommissionen afholdt den 25. maj 1960 besigtigelsesforretning ved pumpestationen i Langstrup og de som skadede påståede arealer . . .

Der fremlagdes en . . . opstilling over nedbørmængden i årene 1954-59 samt 1947. Under henvisning hertil gjorde landsretssagfører Linde gældende, at nedbørmængden i 1959 ikke havde været særlig ringe, og at revnedannelserne, der var konstateret omkring 1. august 1959, måtte skyldes, at oppumpningen fra byggegruben havde trukket vandet bort fra de omkringliggende arealer. Det oplystes, at revnerne havde været op til et par meter dybe og af betydelig bredde.

Afdelingsingeniør Buch-Petersen påstod fællesudvalget frifundet under henvisning til de foretagne undersøgelser, der viste, at der ikke var sket en almindelig sænkning af grundvandspejlet, der iøvrigt stod højere under byggegruben end i det omkringliggende areal. Endvidere havde der vist sig tilsvarende revnedannelser på arealer, der i hvert fald ikke kunne

være påvirkede af oppumpningen. Erstatningskravets størrelse anerkendtes.

Afdelingsingeniør Buch-Petersen oplyste, at gruben, der var i ler med et fint sandlag under, havde været ca. 5 m dyb. Oppumpning havde fundet sted i tiden fra 14. april til ca. 4. august 1959 med $8\frac{1}{2}$ m³/time. Vandspejlet i boringen stod i kote ca. 10 og sænkedes under oppumpningen til kote ca. 4,38.

Der var i 1958-59 pumpet enkelte dage og det meste af juli 1959 med den østre hævertledning. Der pumpedes 2500 m³ daglig.

Gårdejer Ole Christensen og gårdejer Niels Peter Nielsen forklarede, at der ikke tidligere havde været revnedannelser på ejendommen. . . .

Kommissionen bemærker:

Af det foreliggende og oplyste, herunder de fremlagte fotografier, fremgår det klart, at der på det omhandlede areal, i en afstand af ca. 50-180 m fra byggegruben for den udførte pumpestation, er sket en meget stærk revnedannelse i det under muldlaget liggende tørvelag, der efter boreprofilerne har en tykkelse af op til 3,2 m.

Af de fremlagte fotografier fra to andre lokaliteter, i afstande på ca. 500 m og ca. 800 m fra byggegruben, fremgår det imidlertid også klart, at der på disse er sket stærk revnedannelse i tørven. Det må efter afstanden og det oplyste om den foretagne oppumpning fra byggegruben, der ved besigtigelsesforretningen er oplyst at være foretaget i tiden ca. 14. april 1959 til ca. 4. august 1959 med en vandmængde på ca. $8\frac{1}{2}$ m³ pr. time, anses for udelukket, at de sidstnævnte lokaliteter kan være skadet af pumpningen fra byggegruben.

Det er endvidere oplyst, at pumpningen ved byggegruben skete fra et finkornet sandlag, begyndende ca. 1 m under bunden af bygge-

gruben, der var 5-6 m dyb (dybeste punkt i kote ca. + 2 m). Pumpeborings dybde er oplyst at være ca. 10 m fra oprindeligt terræn (eller til kote ca. ÷ 2 m). Det oprindelige vandspejl i borerne i byggegruben, før pumpningen, er angivet at være i kote ca. 9,30 til 10,10, medens terrænkoten var omkring kote + 8. Ved pumpningen er vandstanden oplyst at være sænket til kote + 4,38 nær pumpeboringen, og til kote + 5,42 i en pejleboring i byggegrubens sydvestlige del.

Vandspejlet i en pejleboring (ved st. 826) i de øvre jordlag er efter det oplyste i nærheden af det revnede areal pejlet i juni 1956 til kote + 6,40 m, i august 1959 til kote + 4,94 m og i september 1959 til kote + 5,35.

Der synes efter disse pejlinger ikke at være nogen forbindelse mellem det ret svagt vandførende lag under byggegruben og vandstanden i de ved tørvearealet beliggende sand- og lerlag, som før pumpningen må antages at have haft væsentligt lavere vandstand end førstnævnte.

Det er tillige oplyst, at nedbørsmængden i den forud for revnernes konstatering liggende tid har været unormalt ringe, idet der i månederne maj, juni og juli 1959 tilsammen efter de fremlagte oplysninger er faldet 82 mm regn, mod normalt for Sjælland 146 mm, idet sidstnævnte normal er anført efter Meteorologisk Instituts beretninger. Det må derimod medgives, at april måned 1959 var meget nedbørsrig med 130 mm efter de fremlagte oplysninger, mod normalens 37 mm.

Under hensyn til det fra fællesudvalget anførte om skader på tørvearealer andetsteds, om manglende hydraulisk forbindelse, og om klima- og nedbørsforholdene, der må antages at have begunstiget en særlig udtørring af jordlagene, finder kommissionen det, uanset byg-

gegrubens ret nære beliggenhed ved det skadede areal og uanset den tidsmæssige overensstemmelse, der må antages at have været mellem den foretagne pumpning og den stedfundne revnedannelse, ikke i tilstrækkelig grad sandsynliggjort, at der skulle være en årsagssammenhæng mellem pumpningen og revnedannelsen, til at der kan pålægges fællesudvalget erstatningspligt, idet bemærkes, at den blotte mulighed for en sådan sammenhæng ikke findes at være tilstrækkelig.

Fællesudvalget vil herefter være at frikende for den af gårdejer Jørgen Hansen nedlagte erstatningspåstand.

Sagens omkostninger for landvæsenskommissionen vil efter omstændighederne være at udrede af fællesudvalget efter nærmere opgørelse fra kommissionens formand.

Kendelse af 23. juni 1961 afsagt af overlandvæsenskommissionen for København og Københavns m. fl. amtsråds kredse:

Den indankede kendelse er ... anket af De samvirkende danske Landboforeninger som mandatar for gårdejer Jørgen Hansen, Graftebjerggård, med påstand om, at der tilkendes gårdejer Hansen 4074 kr. 93 øre med renter 5 % årlig fra den 13. april 1960. Appellanten har derhos taget forbehold om yderligere erstatning for skader, der ikke omfattes af den nedlagte erstatningspåstand.

Indstævnte, Fællesudvalget for Vandindvinding ved Sjælsø, påstår stadfæstelse.

Heller ikke for overlandvæsenskommissionen er der fremsat indvending mod erstatningsbeløbets beregning.

Ved åstedetsforretningen har overlandvæsenskommissionen konstateret, at der på arealet nu findes en del større og mindre revner,

der efter gårdejer Hansens oplysning er fremkommet fra efteråret 1960.

På et fremlagt kort er det ved revnedannelser skadede areal betegnet 3 og de i kendelsen nævnte arealer, hvor revnedannelser også er konstateret, som henholdsvis 1 og 2.

Til støtte for påstanden har appellanten i første række henvist til de nedennævnte, af appellanten indhentede, erklæringer fra Det danske Hedeselskab og anført, at udgravningen til den vestre hævertledning, der går tæt forbi det areal, i hvilket revnedannelserne er fremkommet, har virket som en effektiv dræning af arealet med påfølgende udtørring af tørvelaget. Hvis den tørre sommer 1959 var skyld i revnedannelsen, måtte tilsvarende revner have vist sig ved alle landets moser. Når indstævnte i et skriftligt indlæg har henvist til tilsvarende forhold ved Karrebæksminde, er det uden betydning, idet helt andre forhold gør sig gældende der. Den almindelige dræning af arealet kan heller ikke være af betydning, idet det er oplyst og ubestridt, at den er meget gammel, og der er aldrig før, heller ikke i tørre somre, kommet revner.

Som subsidiær årsagsforbindelse har appellanten henvist til pumpningen i byggegruben samt til den nøje tidsmæssige forbindelse mellem pumpningen og skaden. Der kan i så henseende ikke stilles for store krav til beviset for årsagsforbindelsen; ejeren har intet at gøre med arbejdet og kan ikke sikre sig beviset.

Med hensyn til den manglende hydrauliske forbindelse har appellanten henvist til, at vandstandspejlinger altid er forbundet med usikkerhed, samt anført, at påstanden om den manglende hydrauliske forbindelse er så stærkt afsvækket, at der ikke kantes hensyn til den.

Endelig har appellanten anført, at der ved

udførelsen af et arbejde som det foreliggende må tages hensyn til tørre somre og ledninger derfor lægges således, at de ikke kan skade i tørkeperioder.

Med hensyn til, at der også på det som 1 omtalte areal er fremkommet revner, har appellanten henvist til, at der vel aldrig før er konstateret revner på det, men at jordbundsforholdene der er ukendte. Det erkendes, at det ligger så langt fra vestre hævertledning, at den ikke kan have indflydelse på det.

Indstævnte har anført, at ved pejlinger, før grøften ved hævertledningen blev gravet og efter, nemlig den 28. september 1959, efter at skaderne var opdaget, har der praktisk talt ingen forskel vist sig i vandstanden, og det bestrides derfor, at grøften kan være årsag til skaderne. I hele landet er der i de senere år sket en sænkning af grundvandstanden, i sommeren 1959 1 m, og denne sænkning er ikke rettet op endnu. Det er derfor det naturligste og nærmestliggende at gå ud fra, at det er den synkende grundvandstand i forbindelse med den tørre sommer, der er årsag til skaderne, medens påstanden om hævertledningens drærende virksomhed ikke af indstævnte kan erkendes som en praktisk rimelig forklaring. Hvis den synkende grundvandstand er årsag til skaderne på areal 3, er det mest sandsynligt, at den også er årsag til revnedannelsen på areal 1.

Med hensyn til påstanden om, at alle moser måtte fremvise lignende forhold, hvis den tørre sommer var årsag til skaden, har indstævnte dels anført, at det i sagen omhandlede skadede areal er højt beliggende og i forvejen var drænet, dels til, at i moser står vandstanden normalt over eller lige op til overfladen.

Om oplysningerne om regnmængden har indstævnte anført, at den rigelige vandmængde

i april 1959, der for en stor del kom som kraftige regnskyl, er løbet overfladisk af, og at det rigtige vil være at se på tallene for månederne maj-juli; der bliver da en væsensforskel på 1959 og de øvrige år, ligesom det må tages i betragtning, at den ringe regnmængde er faldet i de varme måneder.

Det danske Hedeselskab har i skrivelse af 18. november 1960 udtalt:

»1. En revnedannelse, som den, der er tale om her, kan ikke skyldes den tørre sommer 1959 alene, idet tilsvarende forhold da ville være forekommet andre steder i landet, og noget sådant foreligger der intet om. Såfremt en sommer som den i 1959 skulle kunne forårsage en revnedannelse af det format, der fremgår af fotografierne og beskrivelserne i øvrigt, ville tidligere tørre somre gennem århundreder forlængst have destrueret Danmarks moser. Det må herunder erindres, at den indskrumpling af tørvemassen (vandafgivelse), der forårsager revnedannelsen, i en blot nogenlunde humificeret tørv er en irreversibel proces, d. v. s. at den engang udtørrede tørv ikke igen kan optage en tilsvarende mængde vand, som den der er afgivet, og derfor heller ikke opnå det oprindelige rumfang.

2. Ved sagens behandling for landvæsenkommissionen har man efter de foreliggende oplysninger helt overvejende beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvorvidt den skete skade på de tre arealer, der er angivet på sagens bilag 9, kunne skyldes oppumpning af vand fra byggegruben til Langstrup pumpestation, og kommissionen har på grundlag af de af Gentofte kommunes tekniske forvaltning tilvejebragte oplysninger fastslået, at dette ikke kunne være tilfældet, fordi der ikke er hydraulisk forbindelse mellem byggegruben og de skadede arealer. Dette gælder især arealerne 1 og

2, der er beliggende henholdsvis ca. 800 og ca. 600 m fra byggegruben.

Efter Hedeselskabets skøn har man overset, at opgravningen af grøften til »vestre hævert« uafledeligt vil medføre en meget kraftig afvanding bl. a. af de på bilag 9 angivne arealer 2 og 3. Endvidere er det sandsynligt, at opgravningen af grøften til den sydgående trykledning har haft en tilsvarende virkning for areal 1's vedkommende. Selv om de opgravede grøfter igen er blevet tildækket efter nedlægningen af rørledningerne, vil det især i tørvejord ikke være muligt at placere den omgravede jord så tæt, at vandpassage i grøftebunden og langs rørene hindres, og grøften vil derfor stadig fungere som en »afvandingskanal« med betydelig virkning ud til siderne, efterhånden som revnedannelsen i tørvten skrider frem.»

Appellanten har endvidere stillet hedeselskabet følgende to spørgsmål:

»Det nævnes i erklæringen at en revnedannelse, som den der er tale om her, ikke kan skyldes den tørre sommer i 1959 alene.

Såfremt Fællesudvalget ikke havde gravet grøften til vestre hævertledning, og såfremt udvalget ikke havde foretaget de i sagen omtalte pumpninger, ville sommeren 1959 efter hedeselskabets bedste skøn i så fald have forårsaget nogen revnedannelse på gårdejer Jørgen Hansens mark, når de stedlige jordbundsforhold tages i betragtning?«

Hedeselskabet har svaret nej. Forstander Krøjlgaard, hedeselskabet, har over for overlandvæsenkommissionen udtalt, at svaret rettelig bør være: Nej, ikke af det format.

»Når det kan oplyses, at grøften til vestre hævertledning er anlagt i sommeren 1958, er det så Hedeselskabets opfattelse, at det må betragtes som overvejende sandsynligt, at skaden på gårdejer Jørgen Hansens mark, der blev

konstateret i slutningen af juli 1959, er en følge af Fællesudvalgets vandindvindingsforanstaltninger?»

Svar: »Ja. Det må anses for sandsynligt, at der går en vis tid, inden virkningen af opgravningen når ud til siderne, og inden den deraf følgende revnedannelse i tørven bliver mærkbar.«

Det fremgår af det oplyste, at areal 3 er et bakkeareal, og at areal 2 er plant.

For overlandvæsenskommissionen har forstander Krøjlgaard forklaret, at han aldrig før har hørt om lignende skader. Ved tørre sommer kan der fremkomme revner i overfladen, men ikke revner i den dybde, som her er tilfældet. Ved Karrebæksminde drejer det sig om et tørvelag, der ligger på et lag, som er meget vanskeligt gennembrængeligt for vand. Det er ikke egentlig mose. Arealet er drænet for nogle år siden, og der fremkommer revner hvert år, som der gør på den slags arealer.

Gårdejer Hansen har forklaret, at han er født og altid har levet på gården, og at han aldrig har set revner i den dybde, som tilfældet her er.

Tre af overlandvæsenskommissionens medlemmer mener, at pumpningen fra byggegruben ikke har været medvirkende ved de indtrædende skader, og finder at måtte lægge afgørende vægt på de foretagne pejlinger, der ikke har vist nogen betydende forskel i vandstanden, og må også tage i betragtning, at revnerne på areal 1 også efter appellantens opfattelse ikke kan tilskrives ledningsarbejderne. De mener, at den meget varme og tørre sommer i 1959, hvor både årsnedbøren og særligt nedbøren i sommermånederne blev be-

tydeligt under normalen, og som almindelig bekendt fik alvorlige følger for landbruget, i forbindelse med den almindelige grundvands-sænkning må have haft betydning for de indtrufne revner på det i forvejen dræned areal. Disse medlemmer kan ikke finde det tilstrækkeligt sandsynliggjort, at revnerne skyldes den vestre hævertledning, og stemmer derfor for at stadfæste kendelsen.

De efter sagens optagelse til kendelse af appellanten fremsatte yderligere oplysninger og indstævntes svar herpå har ikke givet anledning til ændring af ovennævnte standpunkt eller til at beramme nyt møde.

To af kommissionens medlemmer, der ikke føler sig overbeviste om, at pumpningen fra byggegruben ikke har været medvirkende ved de indtrufne skader, finder under hensyn til den tidsmæssige sammenhæng mellem revnerne og arbejdet med hævertledningen og det af hedeselskabet anførte, at der er tilvejebragt en sådan sandsynlighed for, at skaderne er forårsaget ved hævertledningens anbringelse, at det af indstævnte anførte ikke er tilstrækkeligt til at nægte gårdejer Hansen erstatning, og stemmer derfor for at tage den nedlagte erstatningspåstand tilfølg.

Den indankede kendelse vil herefter være at stadfæste.

THI BESTEMMES:

Den indankede kendelse stadfæstes.

Appellanten, De samvirkende danske Landboforeninger som mandatar for gårdejer Jørgen Hansen, Graftebjerggård, godtgør indstævnte, Fællesudvalget for Vandindvinding ved Sjælsø, de af indstævnte afholdte udgifter ved sagens behandling. . .

**Overlandvæsenskommissionen for Haderslev
m. fl. amtsråds kredse.**

Kendelse af 25. juli 1961.

Vand II. (Kloakering af byområde. Godkendelse af rensningsanlæg af typen for bassinanlæg.) Efter at en landvæsenskommission havde godkendt et projekt til et rensesanlæg for Varde by efter typen for bassinanlæg, ankedes kendelsen af indenrigsministeriet til overlandvæsenskommissionen med påstand om sagens hjemvisning med henblik på gennemførelse af et projekt til et rensningsanlæg af den konventionelle type. Overlandvæsenskommissionen stadfæstede landvæsenskommissionens afgørelse med enkelte ændringer i det projekterede anlæg.¹

Kendelse afsagt den 12. januar 1960 af landvæsenskommissionen for Ribe amtsråds kredse:

Med skrivelse af 18. oktober 1956 ... har Varde byråds gade- og vejudvalg fremsendt projekt til et rensesanlæg for Varde by med anmodning om kommissionens godkendelse ...

Sagens indhold.

Sagen forholder sig efter det oplyste således:

Spildevandet fra størstedelen af Varde by tilledes for tiden Varde å i urensset tilstand igennem forskellige udløbsledninger. Denne udledning har igennem årene givet anledning til forskellige ulemper, dels af hygiejnisk og æstetisk art, hvilke jævnlige er påtalt af byens beboere, dels af biologisk art, hvilke er påtalt af fiskeriministeriet. Sidstnævnte har igennem en årrække lejlighedsvis påtalt ulemperne over for byrådet og fremhævet, at der i en ikke for fjern fremtid burde gennemføres et projekt med henblik på rensning af alt spildevand fra byen. Det er således oplyst, at der i 1942-43 og 1951 er fremsat klager over de biologiske forhold i åen, og at det især er forekomsten af faste spildevandsstoffer, der generer fiske-

1. Jfr. hæfte XVI, s. 19.

riet. I 1942 blev det ved udtagelse af bundprøver konstateret, at åen er forurenset 2-3 km neden for byens kloakudløb.

Byrådet har af økonomiske grunde hidtil holdt igen med forslag til en forbedring af de nævnte forhold, men i de senere år har man erkendt, at en ordning af afløbsforholdene nu bør tilvejebringes, hvortil kommer, at byrådet ved fremkomsten af de såkaldte »Holbæk-bassiner« har ment, at en væsentlig billigere løsning af hele rensningsproblemet, end man hidtil har haft for øje, vil kunne realiseres. På dette grundlag er det foreliggende projekt nu udarbejdet.

Projektet.

Projektets omfang og indhold fremgår i det væsentligste af følgende bilag: ...

Rensnesanlægget.

Rensnesanlæggets udformning fremgår af det reviderede forslag, bilag C. 12. Anlægget består af tre enheder, alle 220 m lange, nemlig et bundfældningsbassin, et efterklaringsbassin og et overrislingsareal. Disse tre har en bredde af henholdsvis 20, 30 og 40 m. Dybden i de to bassiner er 1,2 m, bundkoten 1,80. Spildevandet ledes ind i anlæggets sydvestlige hjørne og passerer herfra igennem bundfældningsbassinet, der ved to brudte skillevægge er opdelt i tre kamre af tiltagende størrelse. I bassinets nordlige ende er anbragt 3 stk. 40 cm rørgennemløb i dæmningen, der adskiller bundfældnings- og efterklaringsbassinet, og herigennem ledes afløbet videre til efterklaringsbassinet og dets sydlige ende, hvorfra det igennem en 40 cm rørledning føres ud i en parallelgrøft (kanal), fra hvis kant det strømmer over på overrislingsarealet til en kanal på den østre side. Herfra ledes vandet direkte til åen igennem en 40 cm ledning.

Der er forudsat en samlet spildevandsmængde på 150 l pr. døgn pr. indbygger. Ved fuld udbygning af de 4 oplande regnes med ialt 8000 indbyggere. Det samlede bassinvolumen er $220 \times 50 \times 1,2 = 13.200 \text{ m}^3$, hvorefter opholdstiden i renseanlægget – for tørvejrsspildevandet alene – bliver $\frac{13.200}{8000 \times 0,15} = 11$ døgn. (Tages den regnvandsmængde, der passerer over overfaldskanterne, i betragtning, vil opholdstiden naturligvis reduceres væsentligt). . . .

Sagens behandling for landvæsenkommissionen.

Efter at sagen var fremsendt til landvæsenkommissionen foretog den teknisk sagkyndige forskellige undersøgelser og overvejelser under hensyntagen til, at der her er tale om et renseanlægsprincip, som ikke kan anses for tilstrækkeligt gennemprøvet, jfr. nedenfor. Da imidlertid rekvirenten efter nogen drøftelse ønskede at fastholde projektet i den forelagte skikkelse, afholdt landvæsenkommissionen . . . møde . . . den 8. december 1958. . . . Om det ved mødet passerede anføres følgende: . . .

e. Den teknisk sagkyndige gav en redegørelse for de forskellige synspunkter, der for tiden råder med hensyn til renseanlæg af den foreslåede type. Han fremhævede, at disse anlæg endnu er på forsøgsstadiet, og at der vil hengå nogle år, førend resultater, hvorpå videre konklusioner kan bygges, vil foreligge. Specielt haves der endnu ingen erfaring med anlæg for byspildevand, og der hersker betydelig usikkerhed med hensyn til opfattelsen af, hvilken rensning der kan opnås for så forskelligartet spildevand, som der her er tale om. Han måtte umiddelbart mene, at Varde kommune – nu da spørgsmålet om et renseanlæg

havde været til overvejelse i en årrække – burde udsætte sagen endnu nogle år med henblik på udnyttelse af de forannævnte forsøgsresultater. . . .

f. Den fiskerisagkyndige erklærede sig enig i den teknisk sagkyndiges betragtninger . . . og oplyste videre, at der ved godkendelsen af andre bassinanlæg var stillet krav om tilsyn og kontrol, bl. a. ved regelmæssig udtagning af prøver før og efter anlægget. Han ville ikke bestride, at en mekanisk rensning kunne opnås i anlægget, men en biologisk rensning skulle man ikke påregne, og grønalgerne, der vil dannes i stor mængde i bassinerne, vil ved løsrivelse og drift nedad åen kunne give anledning til udstrakt forrådnelse i denne. . . .

Kommissionen finder efter det foreliggende og under hensyn til rekvirentens gentagne gange fremsatte ønske om at fastholde projektet trods de af den teknisk sagkyndige og den fiskerisagkyndige anførte betænkeligheder, at anlægget bør fremmes i overensstemmelse med det forelagte, tildels ændrede projekt sammenholdt med nedenstående vilkår og supplerende bestemmelser. Det bemærkes herved, at anlægget – selvom det som type endnu befinder sig på forsøgsstadiet – må antages at kunne præstere en rensning af spildevandet, der kan sidestilles med den rensning, som de almindeligt anvendte mekaniske anlæg her i landet giver. Skulle denne opfattelse ikke – på længere sigt – vise sig rigtig, har kommissionen hæftet sig ved rekvirentens fremsatte bemærkninger om, at bassinanlæggets udførelse ikke stiller sig hindrende i vejen for en senere udførelse af et traditionelt mekanisk renseanlæg, eventuelt tillige udbygget med et biologisk anlæg, idet udgifterne ved spildevandets tilledning til renseanlægsområdet samt til de separate renseanlæg, der som foran anført

er anslået til 163.000 kr., d. v. s. 62 % af hele anlægssummen, i alle tilfælde vil være at afholde. Ydermere er det kommissionens opfattelse, at den valgte placering af renseanlægget – det ubebyggelige engområde i byens østlige udkant – antagelig vil indebære, at lugtulemper fra renseanlægget bliver små, måske endda slet ikke vil forekomme. Endelig mener kommissionen, at Varde å's store vandføring samt den omstændighed, at klagerne fra fiskeriet i det væsentligste har drejet sig om en mekanisk forurening, som uden tvivl vil blive bragt til ophør med det foreslåede anlæg, taler til gunst for projektets gennemførelse.

Kommissionen ønsker dog at betone, at man overfor rekvirenten har fremhævet, at bassinanlæggenes rensningsevne stadig er på undersøgelsens stadium, og at rekvirenten må have det fulde ansvar for et mindre tilfredsstillende resultat af det foreslåede anlæg end af kommissionen tilsigtet og af rekvirenten antaget.

Vilkår.

Følgende vilkår, resp. henstillinger, vil være at iagttage ved projektets gennemførelse: . . .

5. Det pålægges kommunen hver sommer at foretage målinger og analyse af spildevandstilløbet samt af afløbet fra bassinanlægget og at tilsende de ovennævnte to sagkyndige resultaterne heraf. Endvidere vil den fiskerisagkyndige på kommissionens anmodning een gang hvert andet år, første gang 1 år efter anlæggets ibrugtagen, udtage biologiske prøver samt meddele kommissionen resultatet heraf senest 4 måneder efter udtagningen.

Senest 6 år efter anlæggets ibrugtagen skal rekvirenten over for landvæsenskommissionen fremsætte redegørelse for sit syn på renseanlæggets virkemåde og – i tilfælde af, at denne ikke findes tilfredsstillende – forslag til en for-

bedring. Kommissionen skal iøvrigt til det nævnte tidspunkt – uden at der af rekvirenten er stillet forslag herom – være berettiget til at afsige kendelse om påkrævede forbedringer af anlægget, eventuelt om udførelse af et biologisk anlæg.

Det påhviler rekvirenten at sørge for, at der om sommeren foretages afskumning med hampetov af eventuelle andemadsdannelser i bassinerne samt om vinteren ituslagning af isdannelse. . . .

Denne kendelse blev af indenrigsministeriet påanket til overlandvæsenskommissionen for Haderslev m. fl. amtsråds kredse.

Overlandvæsenskommissionens kendelse af 25. juli 1961 er sålydende: . . .

Appellanten har nedlagt påstand om, at den indankede kendelse ophæves, og at sagen hjemvises til fornyet behandling ved landvæsenskommissionen med henblik på gennemførelse af et projekt vedrørende et rensningsanlæg af den konventionelle type.

Til begrundelse for sin påstand har appellanten henvist til, at sundhedsmyndighederne må anse det for absolut påkrævet, at afledningen af spildevand – i hvert fald forsåvidt angår landets bysamfund – søges gennemført på en sådan måde, at spildevandet, forinden det udledes i vandløbene eller i havet, gennemgår en rensningsproces, der – foruden den rent mekaniske udskillelse af egentlige faste affaldsstoffer – består i en bakteriologisk fremkaldt rensning af et sådant omfang, at forureningsrisikoen elimineres, og at rensningsprocessen finder sted under sådanne former, at anlægget ikke medfører risiko for sanitære ulemper i form af lugtplage for omboende eller i form af grundvandsforurening som følge af nedsiv-

ning i jordbunden af utilstrækkeligt rensset spildevand.

Appellanten har hævdet, at selv om der her i landet er gennemført en del rensningsanlæg af den i sagen omhandlede type, bassinanlæg, er erfaringerne med hensyn til disse anlægs evne til at udføre en biologisk rensning i tilstrækkeligt omfang endnu yderst begrænsede, og at de bassinanlæg, der allerede er udført, alle er anlæg med ringe kapacitet, der kun tjener nogle få hundrede beboere, hvor man med rette må vige tilbage for at gennemføre et rensningsanlæg af den konventionelle type.

Appellanten har endvidere hævdet, at et bassinanlæg som det projekterede efter den tekniske sagkundskabs vurdering med overvejende sandsynlighed vil føre til et i hygiejnisk henseende utilfredsstillende resultat, og appellanten må efter erfaringerne såvel i Amerika og Holland som herhjemme være yderst betænkelig ved det begrænsede vandareal, ca. 1 m², der efter projektet er beregnet pr. tilsluttet person.

Appellanten har yderligere henvist til, at gennemførelse af det foreliggende projekt kun kan betyde en forhaling af en rationel løsning og afholdelsen af udgifter til et utilstrækkeligt anlæg.

Appelindstævnte har påstået den indankede kendelse stadfæstet, dog således at der i projektet foretages de ændringer, som de siden dets udarbejdelse indvundne erfaringer gør ønskelige.

Til støtte for sin påstand har appelindstævnte henvist til, at det projekterede anlæg i alle tilfælde medfører en meget betydelig forbedring af spildevandsafledningen for byen, at selv om det projekterede rensningsanlægs rensningseffektivitet måtte være mindre end et konventionelt anlægs, vil forureningen af Varde å under hensyn til dens meget betydelige vand-

føring blive ringe, at faren for lugtplage under hensyn til anlæggets beliggenhed i et ubeboet område er yderst ringe, og at faren for grundvandsforurening, da anlægget anbringes uden for Varde købstads vandindvindingsområde, ikke skulle være af større betydning.

Appelindstævnte har yderligere henvist til, at det projekterede anlæg efter de af landvæsenkommissionen i den indankede kendelse fastsatte betingelser, må betragtes som en forsøgsordning, idet der, såfremt anlægget mod forventning skulle virke utilfredsstillende, kan stilles krav om forbedringer og etablering af biologisk rensningsanlæg, og at der netop på dette sted med den vandrige recipient er gode betingelser for en sådan forsøgsvis ordning.

Under hensyn til det for overlandvæsenskommissionen fremførte og samtlige i sagen foreliggende forhold derunder navnlig de i den indankede kendelse fastsatte bestemmelser om eventuelle forbedringer og udbygning af anlægget med biologisk rensningsanlæg, recipientens meget betydelige vandføring i forhold til spildevandsmængden og dennes fiskerimæssige funktioner, finder overlandvæsenskommissionen i det store og hele at kunne stadfæste den indankede kendelse.

Under hensyn til den udvikling, der er sket, siden projektet i 1956 blev udarbejdet, bør projektet ændres på følgende punkter:

Bundfældningsbassinets vanddybde ændres til 2,5 m, og vandrumfanget i bassinet bør svare til 5 døgn's spildevandstilløb.

Der indrettes 2 efterklaringsbassiner med tilsammen 2 m² vandoverflade pr. ækvivalent tilsluttet indbygger. Vanddybden i bassinet bør være 60 cm.

Høj beplantning omkring bassinerne bør undgås, således at lys, sol og vind har fri adgang til anlægget.

Det projekterede overrislingsanlæg udgår. . . Under hensyn til de ændringer, der vil være at foretage ved projektet, finder overlandvæsenkommissionen det nødvendigt, at et

Overlandvæsenkommissionen for København samt Københavns m.fl. amtsråds kredse.
Kendelse af 25. september 1961 i sag nr. 611.

Vand I, II og IV. (*Regulering af åløb imod protest fra Danmarks Naturfredningsforening.*) Til opnåelse af en forbedret afvanding af de af Københavns kommune benyttede kildepladser ved Køge å godkendtes imod protest fra Danmarks Naturfredningsforening et projekt til regulering af åløbet på en nærmere fastsat strækning.

Efter begæring af Københavns kommune havde den af indenrigsministeriet under 10. marts 1927 nedsatte kombinerede landvæsenkommission ved kendelse af 23. november 1960 godkendt et projekt til regulering af amtsvandløbet Køge å, der dels danner grænse for vandværkspladsen ved Regnemark, dels danner grænse og passerer over Ravneshave kildeplads og endelig begrænser Spanager kildeplads i hele dens længde. Det var oplyst, at der ved tøjbrud og under stærk nedbør skete betydelige oversvømmelser af de lavt liggende arealer langs åen, som kommunen i henhold til tidligere kendelser havde erhvervet til kildepladser. Sådanne oversvømmelser medførte risiko for forurening af grundvandet i vandforsynings vandindvindingsboringer. Der kunde ikke alene være spørgsmål om spildevand, men også om vand, der kunne indeholde radioaktivt nedfald, og som derfor hurtigst muligt måtte skaffes bort ved afløb.

Under landvæsenkommissionens behandling af sagen har naturfredningsforeningen rejst fredningssag i medfør af naturfredningslovens § 8, idet foreningen ønskede ved fredning at bevare Køge å's løb uændret. Det siges

nyt projekt udformet i overensstemmelse med foranstående, indsendes til overlandvæsenkommissionen til godkendelse, inden anlægget bringes til udførelse. . .

i kendelse af 25. september 1961 afsagt af overlandvæsenkommissionen for København og Københavns m. fl. amtsråds kredse:

Den indankede kendelse er . . . i skrivelse af 17. januar 1961 påanket af Danmarks Naturfredningsforening. Skrivelsen indeholder ingen begrundelse og ingen påstand. Først i skrivelse af 27. maj 1961 har appellanten fremsat nærmere begrundelse. . .

Overlandvæsenkommissionen har afholdt besigtigelse og forhandlingsmøde den 28. august 1961, i hvilket møde bl. a. Naturfredningsrådet var repræsenteret. Appellanten har på mødet nedlagt påstand om, at reguleringsprojektet nægtes fremme. Appellanten har anført, at store naturskønheder og rekreative værdier ikke bør forringes, før det er godtgjort, at det er påkrævet, hvilket magistraten ikke har gjort. Appellanten har endvidere bestridt, at der foreligger nogen forureningsfare eller virkelig fare ved oversvømmelse. Der er derhos henvist til en skrivelse af 21. august fra vandværksdirektør Andrup, Odense, indeholdende forskellige tekniske indvendinger, hvis rigtighed magistraten har bestridt. Endelig har appellanten i en skrivelse af 24. august 1961 henvist til, at radioaktiv rensning opnås ved gennemsvivning af tørvelag, som findes i engene langs åbredderne, og indstillet, at sagen forelægges Sundhedsstyrelsen til udtalelse herom.

Magistraten har nedlagt påstand om stadfæstelse. Med hensyn til de senest tilvebragte skrivelser har magistraten iøvrigt henvist til det urigtige i, at de er fremkommet på et så

sent tidspunkt. Med hensyn til den påståede rensning ved sivning gennem tørvelag har magistraten henvist til en artikel af E. Windle Taylor, M. D., director of Water Examination, Metropolitan Water Board, London, hvori det bl. a. udtales:

“Also, radioactivity cannot be destroyed, except by its own natural decay – man can only concentrate it or dilute it. There is no method as yet available on sufficiently large a scale suitable for use at a waterworks to remove gross radioactive contamination from water. Experience has shown that traditional waterworks purification in the United Kingdom removes about half of the relatively slight activity in such fall-out as has occurred following experimental explosions. In terms of gross activity, however, 90 % removal would be of no use; one has to think in terms of removal by several powers of 10, for example, at least a 99,99 % removal to obtain a safe water. For these and other reasons permissible standards are often applied to the raw untreated water.

Mixed bed ion exchange demineralisation and distillation are at present the most effective processes available, but cost, availability of materials and disposal of residues and waste water preclude the use of these on a large scale sufficient to provide the population with its normal water requirements. . . .

The activity levels resulting from accidents or atomic explosions near to surface water sources could be so high that no known method of treatment would render the water safe for drinking purposes. Reliance can, however, be placed on undamaged underground supplies so long as they are not liable to pollution from the surface.”

Heller ikke lovbekendtgørelse nr. 194 af 16. juni 1961¹ findes at være til hinder for, at

1. Naturfredningsloven.

overlandvæsenskommissionen træffer afgørelse i sagen.

Som det fremgår af den indankede kendelse, er der ved upåanket kendelse givet Københavns kommune ret til indvinding af grundvand i det omhandlede område.

Overlandvæsenskommissionen finder, at begæring om indhentning af en udtalelse fra Sundhedsstyrelsen kunne og burde være fremsat på et langt tidligere tidspunkt, og appellannten måtte vide, at en begæring, fremsat få dage før endeligt møde i sagen, ikke kunne efterkommes. Hertil kommer, at indstævnte, under hensyn til, at sagen uden indstævntes fejl er trukket så længe ud, må have krav på nu at få en endelig afgørelse.

Om det rejste spørgsmål om rensning gennem tørvelag skal overlandvæsenskommissionen iøvrigt udtale, at en sådan foranstaltning i det foreliggende tilfælde ikke kan findes tilfredsstillende allerede som følge af, at der, når grundvandsstanden sænkes, gennem udtørring må fremkomme revner i tørvelagene, hvorigennem nedsivning til grundvandet vil ske.

Under henvisning til vandløbslovens § 2, hvorefter benyttelsen af de i loven omhandlede naturlige vandløb til afledning af vand har fortrinsret for al anden benyttelse af vandløbene, må det anses for betydningsfuldt, at åreguleringen hindrer oversvømmelse af de lavt liggende tilgrænsende arealer. Ejby-Dalby sogneråd har også i mødet den 28. august udtalt sig for reguleringen.

Overlandvæsenskommissionen må i det hele finde det foreliggende projekt velbegrunder og påkrævet til beskyttelse af grundvandet og kildepladserne mod forurening, og herefter, og idet iøvrigt den indankede kendelses grund, for så vidt de vedrører det for overlandvæsenskommissionen foreliggende, kan tiltrædes, vil kendelsen være at stadfæste. . . .

**Landvæsenkommissionen for Aalborg
amtsrådskreds.**

Kendelse af 19. maj 1960. Anke.

Vand I. (*Skade som følge af mangelfuld vedligeholdelse af vejgrøft.*) Pålagt kommune at erstatte skade på afgrøder påført ved, at vandet under stærke regnskyl som følge af manglende oprensning af en vejgrøft strømmede ned over nogle lavere liggende jorder.

Af sag 10/1960 – Skørping kommune mod arbejdsmand Anker Olesen – fremgik, at Olesen ved landvæsenrådets kendelse havde fået tilkendt erstatning hos kommunen for afgrødetab påført ved, at regnvand var strømmet ned over hans jorder. Kommunen ankede til frifindelse, subsidiært nedsættelse af erstatningen.

Olesen forklarede, at den i sagen omhandlede skade skete i september 1959 under stærke regnskyl, og da grøften langs den vestlige side af den offentlige bivej ikke var oprenset og ej heller var forsynet med nedløbsbrønd, strømmede vandet ned over hans lavere liggende jorder, hvorpå der stod kartofler af sorten »Bintje«. Da vandet som følge af terrænforholdene ikke kunne skaffes bort, var kartoffelstykket oversvømmet i ca. 14 dage, og ... dette bevirkede, at ca. 10-15 tdr. kartofler rådned.

Sognerådsformand Henning Andersen forklarede, at vejgrøften ganske rigtig ikke var

oprenset i efteråret 1959, men den var i og for sig overflødig, da der ikke var afløb, og for at bøde på dette forhold har sognerådet senere ladet grøften oprense og forsyne med en nedløbsbrønd i den nordlige ende.

Iøvrigt kunne sognerådet ikke erkende, at der var påført Olesen noget tab, og når sognerådet under sagens behandling for landvæsenrådet forpligtede sig til at nedlægge en 4" drænledning langs den nordlige side af Olesens jordstykke, skyldtes det, at man af kulancehensyn ville hjælpe ham til bedre afvanding af det lavtliggende areal.

Sognerådet ville under alle omstændigheder bestride, at skaden på Olesens jorder skyldtes manglende oprensning af vejgrøften.

Det siges i *landvæsenkommissionens kendelse af 19. maj 1960*:

Således som sagen foreligger oplyst, må det være kommissionens opfattelse, at der er sket skade på indstævntes jorder tildels som følge af manglende oprensning af vejgrøften i forbindelse med den omstændighed, at grøften ikke har været forsynet med afløb.

Idet kommissionen dernæst må anse det for overvejende sandsynligt, at der som følge af det foranstående er påført indstævnte et afgrødetab, findes der at burde tilkomme ham en erstatning, der skønsmæssigt ansættes til 300,- kr. ...

**Landvæsenkommissionen for Skanderborg
amtsrådskreds.**

Kendelse af 5. oktober 1960. Anke.

Hegn. (*Fordeling af omkostninger ved skelsætningsforretning, jfr. § 28 i lov nr. 290 af 31. marts 1949 om udstykning og sammenlægning m.m. af faste ejendomme.*) I forbindelse med en i medfør af udstykningslovens § 28 foretaget skelsætningsforretning opstod der tvist om be-

taling af omkostningerne herved. Da den ene part ved at have flyttet skellet havde givet anledning til forretningen, bestemte landvæsenkommissionen, at denne part skulle bære $\frac{2}{3}$ af omkostningerne, medens den anden part, der også opnåede en fordel ved, at skellet var blevet endeligt, skulle betale $\frac{1}{3}$.

Af sag 37/60 fremgik, at fjerkræopkøber Sigurd Jensen til landvæsenkommissionen for

Skanderborg amtsråd påklagede en af hegnsynet for Tønning-Træden kommune den 5. maj 1960 foretaget fordeling af omkostningerne ved skelsætningsforretning mellem matr. nr. 7 a Træden by og sogn, tilhørende gårdejer Andreas Larsen og matr. nr. 7 l, ibd. tilhørende klageren fjerkræopkøber Sigurd Jensen. . .

Der var . . . enighed om, at det beløb, om hvis betaling kommissionen skulle træffe afgørelse, var 70 kr. til hegnsynsmændene, og 267 kr. 69 øre til landinspektøren, ialt 337 kr. 69 øre.

Sigurd Jensen . . . var indforstået med at dele halvt. Andreas Larsen gjorde gældende, at sagen fremkom ved, at Sigurd Jensen på egen hånd havde sat et hegn som skel, men ved skelsætningsforretningen blev skellet sat ikke dér, hvor Larsen tidligere havde ment, at det gik, men yderligere et stykke ind på Sigurd Jensens grund, og derfor mente Larsen, at Sigurd Jensen alene burde betale omkostningerne ved skelsætningsforretningen.

Landinspektør Holm Jørgensen oplyste, at

Landvæsenskommissionen for Maribo amtsrådsreds.

Kendelse af 18. oktober 1960. Anke.

Vand I og II. (*Etablering af afløbsledning til tidligere rørlagt sognevandløb.*) Efter at der i 1944 var sket regulering og rørlægning af et sognevandløb til et beløb af 22.000 kr., der fordeltes på 5 ejendomme, ønskede nu to andre ejendomme, der tidligere havde erklæret at være uden interesse i projektet, at få tilladelse til at føre afløbsledninger til det rørlagte sognevandløb. Idet det måtte lægges til grund, at de nu omhandlede arealers naturlige fald førte mod sognevandløbet, og at dimensioneringen i 1944 måtte antages at være sket også under hensyntagen til afstrømningen fra disse arealer, fandtes de pågældende ejendomme at have ret til tilslutning, dog således at det pålagdes dem at

da han satte skellet, benyttede han som udgangspunkt grænsen til den offentlige bivej og målte derfra efter de på udstykningskortet af 1919, som han havde lånt i matrikulsdirektoratet, opgivne mål. Efter disse mål blev det nye skel fastsat. Alle de ved udstykningen i 1919 til matr. nr. 7 l hørende m² fandtes i det nu skelafmærkede stykke. . .

Det siges i *landvæsenskommissionens kendelse af 5. oktober 1960*:

Da Sigurd Jensen ved at flytte skellet har givet anledning til forretningen, finder kommissionen, at han bør bære $\frac{2}{3}$ af omkostningerne, medens Andreas Larsen, der også opnår en fordel ved at skellet er blevet endeligt sat, betaler $\frac{1}{3}$.

Jensen vil herefter have at betale 225 kr. 12 øre, og Larsen 112 kr. 57 øre af de under appellen omhandlede omkostninger.

Landvæsenskommissionens omkostninger afholdes af Larsen og Jensen i samme forhold . . .

udrede et beløb som andel i de i 1944 afholdte udgifter.

Den 12. juli 1960 afsagde landvæsensnævnet for Maribo retskreds kendelse, hvorefter afløbsledning for arealer under Sofiehøj og Højbygård ca. 12 ha. tillodes ført til det i 1944 rørlagte sognevandløb nr. 8 i Holeby-Bursø kommune.

Ved skrivelse af 5. august 1960 har 5 lodserejere ved det rørlagte sognevandløb nemlig . . . påanket denne kendelse til landvæsenskommissionen for Maribo amtsrådsreds. . .

De 5 lodsejere gav dels møde ved landsretssagfører Smith og dels personlig.

Ejerne af Sofiehøj, De danske Sukkerfabriker, mødte ved inspektør Verner Jensen. Eje-

ren af Højbygård baron Bertouch-Lehn mødte ved afdelingsbestyrer Sørensen, Nakskov.

For sognerådet mødte sognerådsformand Sigfred Andersen.

Landsretssagfører Smith påstod den afsagte kendelse ophævet og de fornævnte ejendomme nægtet ret til at føre drænvand til det rørlagte sognevandløb, idet han henviste til, at ejerne af disse 2 ejendomme i 1944, da reguleringen og rørlægningen af sognevandløbet gennemførtes, på anledning erklærede, at deres ejendomme ikke havde interesse i projektet, og de derfor ikke gjordes bidragspligtige. Denne regulering gennemførtes derefter for en bekostning af 22.000 kr. Udgifterne fordeltes således:

Holeby-Bursø kommune	100	parter
Matr. nr. 9 a Holeby, grd. Chr. Jensens enke	5083	-
Matr. nr. 8 a Holeby, grd. Viggo Jørgensen	7609	-
Matr. nr. 5 a Holeby, grd. Jacob Pedersen	3898	-
Matr. nr. 17 a Holeby, grd. Rudolf Holm	2540	-
Matr. nr. 16 a Holeby, grd. Rasmus Løje	2770	-
Ialt	22000	parter

Appellanterne påstår, at disse ejere derfor ikke nu kan kræve tilslutning til det rørlagte sognevandløb, men fortsat må benytte en anden afløbsledning, som var i brug i 1944 og den gang begrundede deres mangel på interesse. Yderligere anføres, at dimensioneringen af rørledningen er for lille til at tage afstrømningen fra yderligere 12 ha land.

Subsidiært påstod landsretssagfører Smith, at tilslutning gjordes betinget af, at der erlagdes en andel af de i 1944 afholdte udgifter.

Flere af lodsejerne udtalte sig i tilslutning

til landsretssagfører Smith og omtalte de betydelige oversvømmelser, der i årenes løb havde været på arealerne efter rørlægningen. En enkelt lodsejer hævdede endvidere, at arealerne fra de 2 ejendomme havde fald mod øst i stedet for mod sognevandløb nr. 8.

Filialbestyrer Sørensen og ingeniør Verner Jensen påstod nævnets kendelse stadfæstet, idet de henviste til, at arealerne har naturligt fald til sognevandløb nr. 8, samt til, at den i 1944 afgivne erklæring ikke efter sit indhold kan forstås som en ud i al fremtid gældende fraskrivning af ejendommenes ret til at lede vandet bort ad den naturlige vej, jfr. vandløbslovens § 4. Endelig henviste filialbestyrer Sørensen til, at der ved dimensioneringen i 1944, som skete ved Det danske Hedeselskab, toges hensyn også til nedbørsmængden fra de heromhandlede 12 ha.

Der er ikke fremsat ønske om tilkaldelse af en teknisk sagkyndig, og landvæsenskommissionen må herefter gå ud fra som ubestridt, at de heromhandlede arealers naturlige fald fører mod sognevandløb nr. 8, ligesom dimensioneringen i 1944 må antages sket i overensstemmelse med ingeniørforeningens normer således, at der også er taget hensyn til afstrømningen fra de heromhandlede 12 ha, uagtet disses ejere ikke gjordes bidragspligtige.

Efter det således oplyste finder landvæsenskommissionen ikke, at der ved afgivelsen af de omhandlede erklæringer i 1944 er sket en sådan dispositiv handling, at ejerne må antages for stedse at have fraskrevet sig den dem efter loven tilkommende ret, og Hedeselskabet har ejheller ved projekteringen haft denne forudsætning, idet dimensioneringen er sket under hensyntagen også til afstrømningen fra de 12 ha.

De fornævnte ejendomme har herefter ret

til tilslutning, men da de ikke i 1944 ydede noget bidrag til reguleringen og rørlægningen, hvorimod dimensioneringen af de anvendte rørs størrelse skete også under hensyn til afstrømningen fra disse 12 ha, finder landvæsenskommissionen, at ejendommene nu må yde en passende refusion og erstatning til de ejere, som den gang afholdt udgifterne ved reguleringen og rørlægningen af sognevandløb nr. 8. Det er oplyst for landvæsenskommissionen, at arbejdet i 1944, der udførtes på sognerådets foranstaltning, medførte en udgift stor 22.000 kr., der fordeltes som anført.

Arbejdet må antages udført med grundforbedringstilskud, og under hensyn hertil samt til den værdiforringelse som må antages opstået i de forløbne år og til forholdet mellem det samlede opland, 122 ha, og de herom-

Landvæsenskommissionen for Holbæk amtsrådsreds.

Kendelse af 17. marts 1961. Anke.

Vand I. (Spørgsmål om ændring i grundlaget for bidragspligt vedrørende vedligeholdelse af vandløb, vandløbslovens § 93.) En bredejer, som i 1909 på grund af forbigående ulempe ved en regulering af en å var blevet fritaget for fremtidig at bidrage til vedligeholdelse af åen, burde ikke nu i forbindelse med en revision af dimensionerne for åen pålægges bidrag til fremtidig vedligeholdelse, da en afvandingskommission i 1953 havde regnet med muligheden af de nu gennemførte dimensioner og under hensyn hertil foretaget fordeling af vedligeholdelsesbidrag uden at foretage nogen ændring med hensyn til bredejerens fritagelse for vedligeholdelsesforpligtelser, jfr. vandløbslovens § 93.

Ved kendelse af 11. juni 1960 har landvæsensnævnet for Nykøbing Sjælland retskreds afsagt kendelse om en revision af dimensionerne for sognevandløbet Gærde å og i forbindelse der-

handlede 12 ha finder landvæsenskommissionen efter sit skøn at kunne pålægge appellanterne at udrede 1400 kr. som andel i de udgifter, der afholdtes af lodsejerne ved reguleringen i 1944.

De pålagte beløb vil være at udrede af de 2 ejere i det forhold, som er fastsat i den afsagte kendelse, eller med 40 dele af ejeren af matr. nr. 3 a Højbygård og 17 dele af ejerne af matr. nr. 1 b Højbygård.

Beløbet vil være at indbetale til sognerådet ved tilslutningens etablering, og sognerådet vil herefter have at fordele beløbet i overensstemmelse med den foran anførte partsfordeling.

Sagens omkostninger for landvæsenskommissionen vil efter omstændighederne være at udrede af ejerne af Sofiehøj og Højbygård med halvdelen af hver.

med pålagt mat. nr. 1 b af Ellinge Lyng, Højby sogn, bidrag til dette vandløbs fremtidige vedligeholdelse. Denne kendelse er af ejeren af den nævnte ejendom, frk. Greta Andersen, ved skrivelse af 28. juni 1960, ... indanket for landvæsenskommissionen. ...

Den 19. januar 1961 afholdt landvæsenskommissionen efter forudgående besigtigelse af forholdene i marken et møde ...

Ved mødet oplystes det, at matr. nr. 1 b af Ellinge Lyng ved en vandsynskendelse af 4. oktober 1909 blev fritaget for fremtidig at bidrage til vedligeholdelse af Gærde å som erstatning for skade, som påførtes ejendommen ved en regulering og uddybning af vandløbet. Der blev ikke foretaget nogen ændring med hensyn til ejendommens fritagelse for vedligeholdelsesforpligtelser af afvandingskommissionen for Holbæk amtsrådsreds, da denne ved kendelse af 8. september 1953 traf bestemmel-

se om fordeling af vedligeholdelsesbyrderne ved vandløbet efter en med tilskud i henhold til landvindingsloven foretagen regulering af amtsvandløbet Fuglebækså, ved hvilken lejlighed en betydelig del af Gærde å's interesseområde blev overført til Fuglebæksåen.

Under henvisning hertil påstod appellanten den ejendommen matr. nr. 1 b af Ellinge Lyng pålagte bidragspligt ophævet.

Sognerådsformand Laurits Larsen erklærede, at det omhandlede matr. nr. med hensyn til interesse i sognevandløbet var fuldstændig ligestillet med naboarealerne, og han fandt det, ligesom vandløbets øvrige interessenter, derfor rimeligt, at lodden deltager i vandløbets vedligeholdelse på lige fod med nabolodderne, efter at et interesseret areal som tidligere har båret 86 % af vandløbets vedligeholdelse er overført til Fuglebæksåen og fritaget for forpligtelser overfor Gærde å.

Landvæsenskommissionen finder, at den af vandsynet i 1909 trufne bestemmelse om, at en forbigående ulempe erstattes med en stedsevarende fritagelse for vedligeholdelsesforpligtelser overfor vandløbet, er uheldig, samt

Landvæsenskommissionen for Assens amtsrådskreds.

Kendelse af 15. april 1961. Anke.

Vand II. (Godkendelse af afvandingsprojekt imod lodsejers protest.) Projekt til afvanding af vandlidende arealer godkendt imod protest af en af projektet omfattet lodsejer, der var uinteresset i projektet og bl.a. af hensyn til fuglelivet ønskede, at hans areal blev bevaret i dets nuværende tilstand.

Ved skrivelse af 16. november 1960 har gods-ejer Preben Holberg, Frederiksgave slot, på-anket en af landvæsensnævnet for Assens rets-kreds den 21. oktober s. å. afsagt kendelse, i

at en sådan fritagelse for vedligeholdelsespligt ikke kan betragtes som absolut, men må kunne ophæves, hvis der sker ændringer af forholdene ved vandløbet. Da afvandingskommissionen imidlertid i sin kendelse af 8. september 1953 har regnet med muligheden af, at de regulativmæssige dimensioner for Gærde å kunne ændres, omtrent som det nu er gennemført af landvæsensnævnet, og har anført dette som motivering for den foretagne fordeling af vedligeholdelsesudgifterne, skønner landvæsenskommissionen ikke, at der, efter at afvandingskommissionen har afsagt sin kendelse, er foretaget sådanne ændringer i appellansens forhold til vandløbet, at der er tilstrækkelig motivering til at ændre afvandingskommissionens afgørelse under henvisning til vandløbslovens § 93. I overensstemmelse hermed bestemmes det, at appellansens påstand tages til følge, således at landvæsensnævnets kendelse om, at der pålægges matr. nr. 1 b af Ellinge Lyng i Højby sogn bidrag til vedligeholdelsen af Gærde å. ophæves, hvorefter vedligeholdelsesudgifterne fortsat vil være at fordele som bestemt ved afvandingskommissionens kendelse af 8. sept. 1953.

medfør af hvilken godsejer Holberg er sat i bidrag til lægning af en ledning til afvanding af arealer af og ved Frederiksgave. . . .

Den forelagte sag.

Husmand Arne Nielsen, der på sin ejendom matr. nr. 1 cs af Frederiksgave Hovedgård, Sønderby sogn har et vandlidende areal, har foranlediget, at Det danske Hedeselskab . . . har udarbejdet et projekt til afvanding af dette areal. Dette projekt går ud på at omlægge en bestående gammel rørledning med nye 8" rør i en større dybde end den gamle og med afløb

til en på naboejendommen matr. nr. 1 a ibd. beliggende 12" rørledning, der er ført helt op til skellet mellem de to nævnte ejendomme. Den projekterede ledning er tænkt forsat gennem den offentlige bivej nord for Frederiksgave, og mod vest, så at et lavt beliggende areal, der tilhører dels godsejer Holberg (matr. nr. 1 a ibd.), dels husmand Chr. Madsen (matr. nr. 1 cy ibd.) også kan afvandes tilfredsstillende, idet ledningen her kommer til at ligge ca. 1,5 m under terrænet. Hedeselskabet har beregnet de samlede udgifter til disse arbejder til 15.150 kr. hvoraf 2000 kr. er til detaildræning af Arne Nielsen's jorder.

De resterende 13.150 kr. er foreslået fordelt efter interesseret areal således:

Arne Nielsen	5150	parter
Chr. Madsen	3050	-
Preben Holberg	4000	-
Kommunen	1300	-
	<hr/>	
	13500	parter

Landvæsensnævnets kendelse går ud på at arbejdet skal udføres og udgifterne fordeles efter parter som nævnt.

Appellantens påstand går ud på, at han fritages for at deltage i omkostningerne ved den pågældende afvanding, idet han anfører, at afvandingen ingen interesse og ingen betydning har for ham. Subsidiært påstås anparten nedsat.

Kommissionens forhandlinger.

... Kommissionen afholdt besigtigelse.

Af det lavtliggende areal vest for bivejen var en del behandlet som agerjord, og gjorde ikke indtryk af at være vandlidende, medens størstedelen ligger så lavt, at det ikke kan dyrkes. Der findes på arealet en del buske og enkelte større træer. Bundens overflade er noget ujævn og bevokset med højt græs.

Godsejer Holberg gjorde gældende, at en afvanding af hans areal ikke ville bevirke, at den lavest liggende del ville blive egnet til dyrkning og derved blive indtægtsgivende, før det bliver reguleret og opfyldt, og at fyld dertil ikke kan skaffes. Han anså arealet med sin beplantning for en forskønnelse af de iøvrigt nøgne marker, og ønskede det bevaret med dets fugleliv.

Husmand Chr. Madsen var stemt for at få sit areal afvandet, da det ville forøge hans opdyrkelige areal. ...

... Det oplystes, at arbejdet var godkendt af ministeriet som grundforbedringsarbejde med statstilskud på ca. 50 % af de direkte udgifter til materiale og arbejds løn, dog ikke over 6413 kr. Resten anslået til 7437 kr. indbefattet projekteringsudgifterne kunne lånes af staten på vilkår, at beløbet forrentes med 6 % p. a. og afdrages i 20 halvårlige terminer med $\frac{1}{20}$ i hver termin, idet dog de to første år er afdragsfri. ...

Sagen blev derefter optaget til kendelse ...

Kommissionens bestemmelser.

Kommissionen anser det for godtgjort, at det forelagte projekt enten straks eller med tiden vil være formålstjenligt til nyttiggørelse af de lavt liggende, for en væsentlig del uopdyrkede arealer og at bekostningen derved, når henses til statens tilskud og kommunens deltagelse må anses for at stå i et rimeligt forhold til, hvad der opnås, således at fordelene ved projektet findes at overstige de dermed forbundne ulemper. Kommissionen stadfæster derfor landvæsensnævnets kendelse af 21. oktober 1960 i sin helhed, herunder den i kendelsen fastsatte partsfordeling, der findes passende ... Sagens omkostninger pålagt appellanten.

Landvæsenskommissionen for Holbæk amtsrådskreds.

Kendelse af 5. maj 1961.

Vand I og II. (*Sænkning af vandstanden i Tissø.*) For at opnå en forbedret afvanding af de lave arealer ved Øvre Halleby å og omkring Tissø bestemtes det ved landvæsenskommissionskendelse, at der fremtidig ikke skulle foretages nogen opstemning af vandet i søen. Under hensyn til, at bredejere ved søens østlige side, dels af æstetiske grunde og dels af hensyn til fiskeriet protesterede imod nedlægning af det ved søens afløb værende stemmeværk, bestemtes det, at stemmeværket ikke skulle fjernes, men i fremtiden kun anvendes til afværgelse af en uønsket og unødigt stærk vandstandssænkning i den tørre sommertid.

Med en skrivelse af 7. august 1954 fremsendte Holbæk Amtsråd til landvæsenskommissionen for Holbæk amtsrådskreds et af 75 lodsejere ved Øvre Halleby Aa underskrevet andragende om, at spørgsmålet om sænkning af vandstanden i Tissø ved en fuldstændig fjernelse af stemmeværket i afløbet fra søen måtte blive indbragt for landvæsenskommissionen . . . Det anføres som begrundelse for ønsket om at få stemmeværket fjernet, at det størstedelen af året bevirker en kunstig forhøjelse af søens vandstand til skade for den landbrugsmæssige udnyttelse af arealerne i Lille Aamose og ved Tissø. . .

Sagen drejer sig efter det foreliggende om en forbedret afvanding af de lave arealer (ca. 550 ha) ved Øvre Halleby Aa og omkring Tissø. Disse i forvejen dårligt afvandede arealers afvandingsforhold er blevet forringet ved den skete opgravning af brændselstørv på arealerne, og ejerne frygter en yderligere forringelse som følge af den igangværende afvanding af Aamosen. Selvom de lave arealer i Lille Aamose kun kan helt tilfredsstillende afvandes ved en bekostelig oppumpning af vandet, skøn-

nes en fjernelse af stemmeværket med den deraf følgende sænkning af vandstanden i Tissø dog at ville være af betydelig økonomisk værdi for en stor del af det interesserede areal.

Underskriverne af andragendet repræsenterer næsten hele den Lille Aamose, medens andragendet kun har fået tilslutning fra to af bredejerne ved Tissø, nemlig ejerne af Frihedslund og Hallebygård.

Retten til fiskeri i Tissø ejes af bredejerne, men hele fiskeretten er bortforpagtet og delt mellem fiskeriforpagterne Aksel Petersen . . . og Michael Hansen, . . . Den samlede forpagtningsafgift angives at beløbe sig til ca. 10.000 kr. årligt.

Sukkerfabrikken i Gørlev indtager vand fra Tissø under roekampagnen. Vandet oppumpes ved en pumpestation beliggende i nærheden af afløbet fra søen. Oprindeligt skete indtagningen af vand til pumpestationen direkte fra søen, men den hertil fornødne anordning er senere blevet suppleret med en ny indtagningsledning fra Nedre Halleby Aa umiddelbart ovenfor stemmeværket. Fabrikkens vandforbrug angives at være ca. 15 m³ pr. minut i ca. 4 måneder (15. september til 15. januar) eller ialt ca. 2,7 mill. m³ årligt svarende til ca. 21 cm vand på hele søarealet, ca. 13 km². Vandforbruget 15 m³ pr. minut eller 250 l pr. sekund svarer til 0,6 l pr. sekund pr. km² af hele søens opland, som omfatter ca. 414 km², og da tilstrømningen til søen under roekampagnen kun ganske undtagelsesvis når ned på en så lille størrelse, skønnes denne vandindtagning kun at have ganske ringe indflydelse på søens vandstand.

Sukkerfabrikkerne erhvervede vandindvindingsret ved landvæsenskommissionskendelse af 23. august 1960.

Fabrikkerne havde tidligere fremsat krav om erstatning for sænkning af vandstanden i

søen, men dette krav er ikke imødekommet hverken ved landvæsenskommissionskendelsen af 15. maj 1930 eller ved senere kendelser.

Stemmeværket er efter ønske fra ejerne af Selchausdal, Frihedslund og Sæbygård som bredejere ved Tissø etableret i henhold til en landvæsenskommissionskendelse af 31. januar 1889.

Ved de senere kommissionsbehandlinger vedrørende forslag om formindskelse af opstemningshøjden, som i 1940 resulterede i de nugældende opstemningsregler, protesterede de tre nævnte bredejere, dels af landskabelige skønhedshensyn og dels på grund af forventet fiskerimæssigt tab.

Ved landvæsenskommissionskendelserne af 1. september 1937 og 29. juli 1940 blev stemmehøjden ved stemmeværket nedsat med 25 cm, fra kote 1,35 m til kote 1,10 m, i tiden fra 1. september til 1. april, medens stemmehøjden i de resterende 5 måneder, april til og med august, fortsat skulle være 1,35 m . . .

. . . Naturfredningsnævnet for Holbæk Amt har efter forhandling med Naturfredningsrådet meddelt, at der ikke fra naturfredningsmyndighedernes side findes anledning til at modsætte sig den foreslåede vandstandssænkning. . . .

Højesteretssagfører Lett udtalte på sukkerfabrikkernes vegne, at man ikke ville protestere imod en vandspejlsænkning til kote 1,10 m for hele året, men en yderligere sænkning ville lægge sig hindrende i vejen for anvendelsen af sukkerfabrikkernes pumpeanlæg, og sukkerfabrikkerne mente at have krav på erstatning for eventuel skade, idet sukkerfabrikkerne mente at have erhvervet sig ret til op-pumpning af vandet. Den omhandlede erstatning skønnedes i givet fald at kunne blive ret betydelig.

Kammerherre Grüner, Sæbygaard, skønnede, at spørgsmålet må kunne løses på en mere smidig måde end ved en fuldstændig nedlæg-gelse af stemmeværket. Han ville af æstetiske grunde ønske, at man bibeholdt nogen vandstandsregulering ved stemmeværket, og hen-stillede, at stemmeværket ikke fjernes helt. Han foreslog, at stemmeværket forsøgsvis sæt-tes ud af drift i et år. . . .

Godsejer Lange, Selchausdal, udtalte, at Selchausdal har interesse såvel i vandstands-reguleringen som i bevarelsen af de landska-belige skønhedsværdier og i fiskeriet, og han tog forbehold om erstatning for en eventuel forringelse af disse værdier. . . .

Sukkerfabrikkernes erstatningskrav . . .

. . . Mellem lodsejerudvalget og sukkerfabrik-kerne blev opnået forlig. . . .

Indsigelser fra lodsejerne ved Tissø.

Fra bredejerne ved søen er der udtrykt æng-stelse for, at den foreslåede vandspejlsænk-ning vil medføre en sådan forringelse af den smukke udsigt over søen fra dennes østlige si-de, at værdien af de der liggende ejendomme af den grund forringes, og der er fremsat på-stand om erstatning for denne værdiforringelse og for en påregnet formindskelse af udbyttet af fiskeriet i søen. Med hensyn til den befyrg-tede forringelse af den *smukke udsigt* over søen bemærker kommissionen, at det er van-skeligt at påvise nogen materiel skade af denne grund og derfor ugørligt at omsætte en sådan forringelse i kontante erstatningsbeløb. Idet det påregnes, at i hvert fald størstedelen af de arealer, der tørlægges om sommeren vil blive bevoksede i løbet af nogle år, således som det skete efter den sidst gennemførte vandspejls-sænkning, skønnes ulemperne ved, at det frie

vandspejl om sommeren trækker sig noget bort fra den nuværende kystlinie ret begrænsede, og kommissionen mener ikke at kunne tilkende de pågældende lodsejere nogen erstatning i denne anledning. Da det imidlertid skønnes, at den vandsstands-sænkning, der ved en fuldstændig nedlæggelse af stemmeværket vil finde sted efter udgangen af juni måned, vil være uden mærkbar betydning for udnyttelsen af de interesserede landbrugsarealer, findes det rimeligt at imødekomme kammerherre Grüners forslag om at bibeholde stemmeværket og udnytte det til at hindre uønsket lav vandstand i den tørre sommertid. Den laveste tilladelige sommervandstand skønnes passende at kunne fastsættes til kote 0,75 m, således at stemmeværket sættes med overkant i denne højde, når vandstanden når her ned til, og først igen borttages, når vandstanden i søen er steget 10 cm til kote 0,85 m. Herefter vil den maksimale vandspejls-sænkning begrænses til kote 0,75 m, det vil sige til kun 35 cm under den laveste vandstand, der kan forekomme under de nuværende forhold.

Såfremt der som påtænkt gives olieraffineriet i Kalundborg ret til at aftage 6 mill. m³ vand om året fra søen, fordelt jævnt over hele året, vil dette i en ekstraordinært tør sommer kunne medføre en yderligere vandspejls-sænkning på maksimalt et par centimeter, hvilket dog ikke skønnes at kunne få nogen praktisk betydning.

Om den forringelse af det årlige fiskeriudbytte, der må påregnes efter den påtænkte sænkning af søens vandspejl, har kommissionens fiskerisagkyndige medarbejder, cand. mag. C. J. Rasmussen afgivet en betænkning af 28. februar 1955, hvori det bemærkes, at der er så mange forhold, der har indflydelse på fiskeriudbyttet i en sø, blandt andet den

mere eller mindre rationelle affiskning, at en ændring af fiskeriudbyttet selv over en længere årrække ikke behøver at have nogen relation til søens produktionsevne. Sådanne svingninger i fiskeriudbyttet, hvis årsager delvis er ukontrollable, gør det vanskeligt nøjagtigt at opgøre, hvilken indflydelse på søens produktionsevne en vandstandsændring som den i denne sag påtænkte vil få. Under henvisning til denne usikkerhed anslår cand. mag. Rasmussen skønsmæssigt den forringelse af det årlige fiskeriudbytte, som man må forvente, at den påtænkte ændring af vandstandsforholdene i Tissø vil foranledige, til ca. 3800 kr.

Efter at have afløst cand. mag. Rasmussen som kommissionens fiskerisagkyndige medarbejder, har statsbiolog Knud Larsen under henvisning til Rasmussens nævnte betænkning erklæret, at den af den påtænkte vandstands-sænkning foranledigede formindskelse af fiskeriudbyttet næppe vil indtræffe straks. Det er måske endda muligt, at udbyttet vil blive forøget lidt de første år efter ændringens gennemførelse, og han skønner det ikke muligt på forhånd at opstille et betryggende grundlag for fastsættelse af en eventuel erstatning. Statsbiolog Knud Larsen kan eventuelt tiltræde, at sagen afsluttes foreløbigt, uden at der udbetales erstatning til de fiskeriberettigede, men med det forbehold, at de fiskeriberettigede får adgang til efter en prøvetid på 8 år igen at indbringe sagen for landvæsenkommissionen til afgørelse af spørgsmålet om erstatning for den skete skade på fiskeriet.

Da der således efter den fiskerisagkyndiges udtalelser ikke vil være tilstrækkeligt grundlag for en bedømmelse af den påtænkte vandstands-sænkningens indflydelse på fiskeriet før efter forløbet af otte år, skønnes det rimeligt, at der indtil videre helt ses bort fra sølodsejernes

interesse i sagen, således at der hverken træffes bestemmelse om en eventuel erstatning for forringelse af fiskeriet eller om bidrag for nyttevirkning for de lave randarealer omkring søen, men at der gives såvel bredejerne som de øvrige i sagen interesserede ret til påny at rejse disse spørgsmål for landvæsenskommissionen efter forløbet af otte år.

Fiskeriforpagterne.

De to fiskeriforpagtere har overfor kommissionen fremsat krav om erstatning for de ulemper, som en eventuel sænkning af vandstanden i søen vil medføre for besejlingen af deres anlægspladser, og fiskeriforpagter Aksel Pedersen har endvidere forlangt erstatning for en eventuel formindskelse af fangstværdien.

Hertil bemærker kommissionen, at en eventuel formindskelse af fiskeriudbyttet efter de fiskerisagkyndiges udtalelser ikke kan forventes at vise sig indenfor den korte tid, hvor de nu løbende forpagtningskontrakter er gældende, og eventuel erstatning for formindskelse af fiskeriudbyttet må derfor tilkomme bred-ejerne som ejere af fiskeriretten. Derimod skønnes forpagterne at være berettiget til erstatning for udgifterne ved de foranstaltninger, som vandstandssænkningen nødvendiggør vedrørende besejlingen af landingspladserne. . . .

Lodsejerne ved Halleby Aa's nedre løb.

Fra ejere af lave engarealer langs Halleby Aa nedenfor stemmeværket har kommissionen modtaget forskellige henvendelser med krav om erstatning for de ulemper, som den påtænkte vandspejlsænkning i søen befrygtes at kunne medføre for disse arealer, idet det antages, dels at vandstandssænkningen vil medføre en forlængelse af perioderne med stærk afstrømning fra søen, således at oversvømmel-

serne på arealerne langs åen udstrækkes over længere tid, og dels at den lavere sommervandstand vil medføre en formindsket sommervandføring i åen med deraf følgende forøgede forureningsulemper.

Hertil bemærker kommissionen, at de store afstrømninger i åen forekommer under så høj vandstand i søen, at stemmeværket i sådanne perioder heller ikke er sat under de nuværende forhold, hvorfor de ændrede opstemningsregler ikke vil medføre nogen ændring af dette forhold, bortset fra at det med en lavere begyndelsesvandstand i søen vil tage længere tid at nå op til en sådan vandstand, at der kan opstå oversvømmelser af arealerne ved åens nedre løb. Den lave sommervandstand i søen kan heller ikke skønnes at ville medføre en mindre afstrømning end man ville få, hvis vandstanden i søen holdes i den nuværende højde. Kommissionen må da, alt taget i betragtning, gå ud fra, at den udtrykte ængstelse for ulemper for arealerne langs åens nedre løb ikke er begrundet, hvorfor der ikke findes anledning til erstatning på det oplyste grundlag.

Brønderstatninger.

Fra en lang række af lodsejere, fortrinsvis i Jorløse, er der overfor kommissionen udtrykt ængstelse for, at den påtænkte sænkning af vandstanden i søen skal have til følge, at deres brønde bliver tørre, og i bekræftende fald påstås der ydet dem erstatning derfor.

Amtsvandløbsvæsenet har pejlet vandstanden i de pågældende brønde og i bilagene cl og cm til kommissionens protokol gjort rede for resultatet af disse undersøgelser. Det fremgår deraf, at den indmålte vandstand for fire brøndes vedkommende lå mindre end 25 cm højere end søens vandspejl. Det drejer sig om ikke særlig dybe brønde i nærheden af søen

eller åløbet, og for disse brøndes vedkommende er det sandsynligt, at vandstanden vil påvirkes af en sænkning af søens vandspejl. I de øvrige brønde stod vandet noget højere, indtil 2,25 m over søens vandspejl, og for disse brønde vil påvirkningen af en vandstandsvariation i søen være mindre. For en enkelt brønds vedkommende oplyste ejeren, at brønden kan blive tør om sommeren. Da vandspejlssænkningen i søen efter den af kommissionen påtænkte plan vil blive begrænset til 35 cm under den laveste vandstand, der under de nuværende forhold kan forekomme i søen, skønnes de deraf følgende ulemper for brøndene ikke at kunne blive så betydelige, at der i henhold til vandløbslovens § 21 kan tilkomme brøndejerne erstatning derfor.

Vandingsanlæg.

Ingeniør Egedal Andersen, Slagelse, har oplyst, at han har etableret vandingsanlæg for lodsejerne, . . . med oppumpning af vand fra søen, og at disse lodsejere gør krav på erstatning, såfremt den påtænkte vandstandssænkning i søen nødvendiggør ændringer af disse vandingsanlæg. Bunden i indtagningsbrøndene ligger i kote 0 og indsugningsventilerne i kote 0,5 m. Da vandstanden i søen efter den på-

Landvæsenskommissionen for Frederiksborg amtsrådsreds.

Kendelse af 15. juni 1961. Anke.

Hegn. (Højde af eget hegn af tjørnehæk og popler.). En frugtplantages eget hegn mod nord bestående af en tjørnehæk og indenfor en række poppeltræer blev i medfør af hegnslovens § 18, stk. 2, jfr. § 2 tilladt holdt i en højde af indtil henholdsvis 6 m og ca. 9 m.

Den 13. april 1961 afholdtes efter begæring af parcellist Poul Jørgensen, som ejer af matr.

tænkte begrænsning af vandstandssænkningen ikke agtes sænket mere end til kote 0,75 m, skønnes dette ikke at medføre ulemper for de omhandlede vandingsanlæg, hvorfor spørgsmålet om erstatning af denne grund bortfalder.

Fordelingen af udgifterne ved forslagets gennemførelse.

Det af amtsvandløbsvæsenet udarbejdede udgiftsfordelingsforslag har været fremlagt til eftersyn. . . . Indsigelser er ikke fremkommet, og lodsejerudvalget har erklæret sig indforstået med, at sagens omkostninger fordeles i overensstemmelse med dette forslag, hvorfor kommissionen ikke finder anledning til at foretage ændringer deri. . . .

Efter de førte forhandlinger om de fremkomne erstatningskrav og efter overvejelse af de øvrige i sagen foreliggende oplysninger skønner kommissionen, at den praktiserede opstemning af vandet i Tissø i betydelig grad formindsker nyttevirkningen af den sidst gennemførte uddybning af Halleby Aa's nedre løb, samt at nytten af den nu foreslåede ændring af opstemningsreglerne for de interesserede landbrugsarealer vil være større end omkostningerne ved forslagets gennemførelse. . . .

nr. 27 e Ramløse by og sogn en hegnsynsforretning vedrørende hegn på den mod syd tilgrænsende ejendom, matr. nr. 27 a ibidem, tilhørende grosserer S. Albertsen, hvilken ejendom drives som frugtplantage. Samme dag afsagde hegnsynet sålydende kendelse:

»vi vedtog at Poppeltræerne skal skæres ned til 8 m i højde og Tjørnehækken ind mod Poul Jørgensens Mark skal skæres ned til 2½ meter i højde og Træer og Hæk

skal skæres ned engang om Året første gang 1. Maj 1961«.

Denne kendelse er af grosserer S. Albertsen indanket for landvæsenskommissionen. . . .

Den 2. juni afholdtes møde på åstedet, hvor begge parter var til stede.

Det konstateredes, at der i skellet mellem appellants ejendom matr. nr. 27 a Ramløse by og sogn og indstævntes ejendom matr. nr. 27 e ibd., der går i retning øst-vest er anbragt et trådhegn i skellet. Langs dette 1 meter inde på appellants ejendom findes en tjørnehæk, hvis østlige del er ca. 3 m høj, den vestlige en del højere. Godt en meter længere inde på samme ejendom findes en række popler med en indbyrdes afstand af godt en meter og med en højde, der angives til ca. 8 m, hvortil de nylig var nedskåret. Matr. nr. 27 a er bevokset med frugttræer.

Klageren påstår kendelsen ændret derhen, at tjørnehækken tillades i en højde af 6½ m

og poplerne i en højde af ca. 9 m., idet han henviste til hegnsloven §§ 2 og 18, dog med respekt af en ved en tinglyst deklaration fastsat særlig bestemmelse om højden af den østlige del af hegnet.

Indstævnte påstod kendelsen stadfæstet.

Idet appellanten har ønsket sagen afgjort for tjørnehækkens vedkommende efter hegnslovens regler om eget hegn, bestemmes det i medfør af hegnslovens § 18, stk. 2, jfr. § 2, at tjørnehækken må have en højde af indtil 6 m, hvortil den skal nedkappes een gang årligt.

For så vidt angår poppelbevoksningen, der ikke kan betragtes som et hegn, findes appellanten i overensstemmelse med sin påstand berettiget til at holde træerne i en højde af ca. 9 m.

Kommissionens omkostninger, kr. 175.00, der er betalt forskudsvis af appellanten, betaler indstævnte til denne, ligesom indstævnte betaler hegnsynets omkostninger . . .

NOTE

Vand II. Til brug ved overvejelserne af, om et centralvaskeri for Statens Åndssvageforsorg øst for Storebælt og Rigshospitalet burde placeres i Nykøbing F. eller i Stubbekøbing anmodede bestyrelsen for for sorgen landvæsenskommissionen om en vejledende udtalelse om, i hvilken af de 2 byer vaskeriet bedst ville kunne placeres, idet man samtidig rejste spørgsmål i forbindelse med afledning af spil-

devandet fra vaskeriet. Landvæsenskommissionen, der efter gammel praksis anså sig kompetent til også at afgive rådgivende udtalelser til brug for myndigheder (jfr. kendelse hæfte XVI side 38) udtalte under henvisning til indhentede teknisk sagkyndige erklæringer, at vaskeriet burde placeres ved Stubbekøbing. (Kendelse afsagt den 22. juli 1961 af landvæsenskommissionen for Maribo amtsrådsreds).

Landvæsenskommissionen for Aalborg amtsrådsreds.

Kendelse af 24. juli 1961. Anke.

Hegn. (*Delvis ophævelse af hegnsynskendelse.*)
En kommune K havde givet et vejarbejde i en

treprise til en entreprenør E og truffet aftale med en vognmand V om levering af grus til vejarbejdet. Gruset blev ved E's foranstaltning og efter anvisning af V hentet på et V tilhørende jordstykke. Under udgravningen skred en jord-

vold på nabogrunden ud, og en del træer beskadigedes. Ved hegnsynkendelse pålagdes der såvel K som E og V erstatningspligt. Ved landvæsenskommissionskendelse ophævedes hegnsynskendelsen forsåvidt angik K og E, da hegnsloven alene tilsigter at ordne naboretlige forhold vedrørende hegn. Forsåvidt angik V nedsattes erstatningen.

I eftersommeren 1960 havde Store Brøndum-Siem-Thorup kommune givet et vejarbejde i entreprise til entreprenør Huno Rasmussen, Gug, og truffet aftale med vognmand Anders Henriksen, Hellum, om levering af grus til vejarbejdet. Gruset blev ved Huno Rasmussens foranstaltning og efter anvisning af Anders Henriksen hentet på et denne tilhørende jordstykke, der mod nord grænser til et gårdejer Børge Laursen, Hellum, tilhørende jordstykke, langs hvis sydgrænse findes en jordvold, der er beplantet med sitkagraner.

Ved grusgravningen, der udførtes med traktor med påmonteret læsseskovl, skete der skade på jordvolden, idet jorden efterhånden skred ned, hvilket bevirkede, at granernes rødder blottedes på en strækning, og at nogle af træerne væltede.

I anledning heraf indgav Børge Laursen klage til hegnsynet, og under sagens behandling blev skovfoged Buch Jensen, Siem skov, tilkaldt som plantningssagkyndig, og i en erklæring af 6. marts 1961 har han udtalt:

»Læbæltet består af 14-årige (fraplantning) sitkagran. Ca. 45 træer er beskadiget, og det må anses for tvivlsomt, at de selv ved passende foranstaltninger kan fortsætte væksten.

Den nord for læbæltet plantede kultur, bestående af 4-årige (fraplantning) *Picea omorica*, må antages at lide skade ved den opståede manglende læ- og skyggevirksomhed. Og det skal bemærkes, at skadens omfang er vurderet un-

der forudsætning af det udbytte, der kan opnås ved anvendelse til juletræer.

Ca. 450 planter vil på grund af manglende læ og skygge have stærk nedsat tilvækst.

En juletrækulturs opvækst varer på den givne lokalitet ca. 10-12 år, og jeg skønner, at ca. halvdelen af dette åremål vil gå tabt.

Ifølge ovenfor anførte vil jeg vurdere skaden til følgende:

Værditab på juletrækultur	
(450 × 110)	495.00 kr.
Fornyelse af sitkagranlæbælte	
inclusive plantningsarbejde . .	25.00 -
	<hr/>
	Ialt 520.00 kr.

Det forudsættes, at der af den erstatningspligtige, forud for plantning af nyt læbælte, er foretaget opbygning af jordvold med pålæg af passende muldrag, så den nye plantning får samme betingelser som bestående læbælte. Endvidere skal bemærkes, at der i ovenstående vurdering *ikke* er taget hensyn til den æstetiske værdi og eventuel handelsværdi.«

Ved hegnsynets kendelse af 8. marts 1961 blev der truffet følgende bestemmelser:

»Vognmand Anders Henriksen, Hellum, skal snarest og senest den 22. marts d. a. lade foretage opfyldning med let muldjord, således at jorden kommer op i højde med det øvrige ikke beskadigede skel. Den påfyldte jord skal fuldt ud dække de beskadigede grantræers nu afdækkede rødder.

Gårdejer Børge Laursen, Hellum, tilkendes herudover erstatning således:

For beskadigelse af træer, incl. evt. plantningsarbejde ydes en erstatning på 520 kr. – skriver fem hundrede og tyve kroner –, jfr. den sagen bilagte opgørelse fra hr. skovfoged Buck Jensen.

Endvidere tilkendes hr. Børge Laursen en

erstatning på 1.000 kr. – skriver eet tusinde kroner – for alle øvrige ulemper i forbindelse med sagen og under henvisning til de sagen bilagte skrivelser fra hr. Børge Laursen.

Den samlede erstatningssum på kr. 1520 udredes af nedennævnte med følgende beløb:

St. Brøndum-Siem-Thorup kommune skal betale 500 kr.

Entreprenør Huno Rasmussen, Gug, skal betale 500 kr.

Vognmand Anders Henriksen, Hellum, skal betale 520 kr.

Følgende omkostninger ved sagen skal afholdes ligeligt mellem de tre sidstnævnte parter: Honorar til Hegnsynet 35 kr. plus honorar til hr. skovfoged Buck Jensen efter forventet fremsendt regning.

Erstatninger og sagsomkostninger skal være betalt senest den 1. maj d. å.«

Denne kendelse har sognerådet, Huno Rasmussen . . . Anders Henriksen . . . indanket for landvæsenkommissionen, idet de to førstnævnte har påstået kendelsen ophævet, da de ikke kan erkende at være erstatningspligtige,

Landvæsenkommissionen for Frederiksborg amtsrådskreds.

Kendelse af 17. august 1961. Anke.

Hegn. (*Spørgsmål om fælleshegn eller eget hegn.*) Da der efter det oplyste forelå eget hegn, havde der ikke været hjemmel for hegnsynet til at pålægge en nabo, der havde nedkappet en elmehæk til ca. 50 cm, at oprette midlertidigt hegn i højde 1,80 m.

Efter begæring af indklagede, civilingeniør Børge Gerstenberg . . . som ejer af ejendommen matr. nr. 15 *bc* Vejby by og sogn, foretog hegnsynet for Vejby-Tibirke kommune den 18. april 1961 en hegnsynsforretning i anledning af, at appellant, civiløkonom Erik

medens sidstnævnte har påstået kendelsen ophævet for så vidt angår erstatningsbestemmelserne. . . .

Kommissionen har afholdt besigtigelses- og forhandlingsmøde.

For kommissionen har Børge Laursen påstået den indankede kendelse stadfæstet.

Kommissionen skal foreløbig bemærke, at lov om hegn alene tilsigter at ordne naboretlige forhold vedrørende hegn, og for så vidt angår kommunen og Huno Rasmussen vil kendelsen derfor være at ophæve.

Kommissionen skal dernæst bemærke, at det af sagens oplysninger fremgår, at Anders Henriksen allerede under sagens behandling for hegnsynet har tilbudt at udbedre skaden.

Kommissionen kan tiltræde, at det er pålagt Anders Henriksen at udrede en erstatning på 25 kr. for delvis fornyelse af læbæltet. For så vidt angår de øvrige erstatningskrav skal bemærkes, at der ikke for tiden er mulighed for at konstatere beskadigelser, der kan medføre erstatningspligt, og kendelsens bestemmelser herom vil derfor være at ophæve. . . .

Thomsen . . . havde nedkappet en del af elmehæk, der dannede hegn mellem indklagedes ejendom og *appellantens* ejendom matr. nr. 15 *bb* smstds. Under 22. s. m. afsagde hegnsynet en kendelse, der statuerede, at hegnet måtte anses som fælleshegn, og at nedkapningen var ulovlig og pålagde appellant inden 1 måned at opsætte midlertidigt hegn i en højde af 1.80 m og af en sådan beskaffenhed, at det yder samme virkning som det levende hegn.

Denne kendelse er af appellant . . . indbragt for landvæsenkommissionen. . . .

Kommissionen har den 8. august 1961 besigtiget forholdene på stedet. . . .

Det konstateredes, at det pågældende elmehegn på en strækning af henimod 40 m var nedkappet til ca. 50 cm, og havde sat friske skud. Den øvrige del af hegnet var noget over 2 m højt.

Under sagen er fremlagt en erklæring fra O. Høime Hansen, der er sålydende:

»Vedr. skellet mellem matr. nr. 15 bb og 15 bc Vejby by.

I anledning af Deres henvendelse vedrørende den nøjagtige beliggenhed af skellet mellem ovennævnte 2 ejendomme, skal jeg herved oplyse, at jeg har eftermålt bredden af ejendommene i marken og at denne såvel mod vejen, Markvænget, som i bagskellet svarer til de gamle udstykningsmål. Mod Markvænget er skellet markeret af en gl. hegnsstolpe af vinkeljern, som jeg har malet rød og i bagskellet af en nyere skelpæl, der ligeledes er malet rød. Mellem disse har jeg anbragt en træpæl ca. 29 m fra vejgrænsen.

Hverken den gamle hæk eller det nyere trådhegn er helt lige, men hækken står mod Markvænget ca. 0.50 m inde på 15 bb og trådhegnet står ca. 0.20 m inde.

I bagskellet er de tilsvarende afstande ca. 0.60 og 0.10 m«.

Hækkens forløb fandtes ved besigtigelsen at være i ovenensstemmelse med det i skrivelsen anførte.

Appellanten har forklaret, at han anser hæk-

ken for at være eget hegn på hans grund. Han har ikke givet meddelelse til indklagede før nedkapningen, som han skønnede nødvendig, for at hækken kunne blive tæt, efter at den nederste del var blevet beskadiget som følge af, at indklagede havde opkastet jord omkring den. Han har påstået sig fritaget for pligten til at opsætte midlertidigt hegn.

Indklagede har forklaret, at han, der har ejet matr. nr. 15 bc i 13 år, har klippet den mod ham vendende del af hegnet, som han stedse har antaget var et fælleshegn. Han har ikke bestridt rigtigheden af landinspektørens opmåling. Han har påstået kendelsen stadfæstet. De nærmere omstændigheder ved hækens plantning eller tidspunktet herfor har ikke kunnet oplyses.

Foreløbig bemærkes, at det ikke kan antages at have været påkrævet at foretage nedkapningen af hegnet som sket for at udbedre en mulig skade, som iøvrigt ikke kunne konstateres. Nedkapningen havde bevirket, at der var frit udsyn ind over en del af indklagedes have.

Det må efter det foreliggende anses godtgjort, at hækken må betragtes som *eget hegn* på appellantens grund, og der findes herefter ikke hjemmel til at pålægge appellanten pligt til at oprette midlertidigt hegn.

Den indankede kendelse vil således for så vidt være at ophæve. . . .

Realregister

Brønde.

(Skade på brønd forårsaget af kommunalt vandværk). Idet det måtte anses for sandsynligt, at en kommunes oppumpninger fra nærliggende boringer havde været medvirkende årsag til, at grundvandsspejlet var sunket i en brønd, pålagdes der kommunen erstatningspligt, jfr. § 6 nr. 5 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg 11

Fredning.

(Regulering af åløb imod protest fra Danmarks Naturfredningsforening). Til opnåelse af en forbedret afvanding af de af Københavns kommune benyttede kildepladser ved Køge å godkendtes imod protest fra Danmarks Naturfrednings forening et projekt til regulering af åløbet på en nærmere fastsat strækning 30

Hegn.

(Fordeling af omkostninger ved skelsætningsforretning, jfr. § 28 i lov nr. 290 af 31. marts 1949 om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme). I forbindelse med en i medfør af udstykningslovens § 28 foretaget skelsætningsforretning opstod der tvist om betaling af omkostningerne herved. Da den ene part ved at have flyttet skellet havde givet anledning til forretningen, bestemte landvæsenskommissionen, at denne part skulle bære $\frac{2}{3}$ af omkostningerne, medens den anden part, der også opnåede en fordel ved, at skellet var blevet endeligt, skulle betale $\frac{1}{3}$ 32

(Højde af eget hegn af tjørnehæk og popler). En frugtplantages eget hegn mod nord bestående af en tjørnehæk og indenfor en række poppeltræer blev i medfør af hegnslovens § 18, stk. 2, jfr. § 2 tilladt holdt i en højde af indtil henholdsvis 6 m og ca. 9 m. 42

(Delvis ophævelse af hegnsynskendelse). En kommune K havde givet et vejarbejde i entreprise til en entreprenør E og truffet aftale med en vognmand V om levering af grus til vejarbejdet. Gruset blev ved E's foranstaltning og efter anvisning af V hentet på et V tilhørende jordstykke. Under udgravningen skred en jord-

vold på nabogrunden ud, og en del træer beskadigedes. Ved hegnsynskendelse pålagdes der såvel K som E og V erstatningspligt. Ved landvæsenskommissionskendelse ophævedes hegnsynskendelsen forsåvidt angik K og E, da hegnsloven alene tilsigter at ordne naboretlige forhold vedrørende hegn. Forsåvidt angik V nedsattes erstatningen 43

(Spørgsmål om fælleshegn eller eget hegn). Da der efter det oplyste forelå eget hegn, havde der ikke været hjemmel for hegnsynet til at pålægge en nabo, der havde nedkappet en elme-hæk til ca. 50 cm, at oprette midlertidigt hegn i højde 1,80 m 45

Vand I.

(Regulering af åløb imod protest fra Danmarks Naturfredningsforening). Til opnåelse af en forbedret afvanding af de af Københavns kommune benyttede kildepladser ved Køge å godkendtes imod protest fra Danmarks Naturfrednings forening et projekt til regulering af åløbet på en nærmere fastsat strækning 30

(Skade som følge af mangelfuld vedligeholdelse af vejgrøft). Pålagt kommune at erstatte skade på afgrøder påført ved, at vandet under stærke regnskyl som følge af manglende oprensning af en vejgrøft strømmede ned over nogle lavere liggende jorder 32

(Etablering af afløbsledning til tidligere rørlagt sognevandløb). Efter at der i 1944 var sket regulering og rørlægning af et sognevandløb til et beløb af 22.000 kr., der fordeltes på 5 ejendomme, ønskede nu to andre ejendomme, der tidligere havde erklæret at være uden interesse i projektet, at få tilladelse til at føre afløbsledninger til det rørlagte sognevandløb. Idet det måtte lægges til grund, at de nu omhandlede arealers naturlige fald førte mod sognevandløbet, og at dimensioneringen i 1944 måtte antages at være sket også under hensyntagen til afstrømningen fra disse arealer, fandtes de pågældende ejendomme at have ret til tilslutning, dog således at det pålagdes dem at udrede et beløb som andel i de i 1944 afholdte udgifter 33

(Spørgsmål om ændring i grundlaget for bidragspligt vedrørende vedligeholdelse af vandløb, vandløbslovens § 93). En bredejer, som i 1909 på grund af forbigående ulempe ved en regulering af en å var blevet fritaget for fremtidig at bidrage til vedligeholdelse af åen, burde ikke nu i forbindelse med en revision af dimensionerne for åen pålægges bidrag til fremtidig vedligeholdelse, da en afvandingskommission i 1953 havde regnet med muligheden af de nu gennemførte dimensioner og under hensyn hertil foretaget fordeling af vedligeholdelsesbidrag uden at foretage nogen ændring med hensyn til bredejerens fritagelse for vedligeholdelsesforpligtelser, jfr. vandløbslovens § 93 . . . 35

(Sænkning af vandstanden i Tissø). For at opnå en forbedret afvanding af de lave arealer ved Øvre Halleby å og omkring Tissø bestemtes det ved landvæsenkommissionskendelse, at der fremtidig ikke skulle foretages nogen opstemning af vandet i søen. Under hensyn til, at bredere ved søens østlige side, dels af æstetiske grunde og dels af hensyn til fiskeriet protesterede imod nedlægning af det ved søens afløb værende stemmewærk, bestemtes det, at stemmewærket ikke skulle fjernes, men i fremtiden kun anvendes til afværgelse af en uønsket og unødigt stærk vandstandssænkning i den tørre sommertid 38

Vand II.

I forbindelse med godkendelse af et projekt til kloakering af arealer i Værløse kommune med afløb til Tibberup å og Søndersø, hvilken tjener som reservebeholdning for Københavns Vandforsyning, udtaltes det i kendelsen, at afledning af spildevand, selv i rensed stand, til Tibberup å er i strid med § 2 i lov af 30. november 1857 om beskyttelse af de til Københavns vandvæsen hørende værker 3

(Spørgsmål om fordeling af øgede udgifter ved gennemførelsen af et kloakeringsprojekt). På begæring af en kommune K godkendte landvæsenkommissionen et kloakeringsprojekt, der var foranlediget af en planlagt udvidelse af det i K beliggende amtssygehus. Da der af civilforsvarsmæssige grunde skulle indrettes underjordiske operationsrum, måtte hovedaf-

løbsledningen lægges meget dybt under terrænets overflade, hvilket på grund af jordbundsforholdene bevirkede en meget betydelig fordyrelse af anlægsudgifterne. Ved en ny landvæsenkommissionskendelse bestemtes, at forhøjelsen i forhold til det oprindelige overslag kun måtte andrage 25 % såvel for partsbidrag som for de faste bidrag, der skulle ydes bl. a. af amtssygehuset, således at den del af udgifterne, som herefter ikke blev dækket, måtte udredes af K, der havde bestilt arbejdet og ladet dette udføre, og som i egenskab af bygherre måtte bære risikoen for den skete overskridelse. Ved overlandvæsenkommissionskendelsen stadfæstedes afgørelsen forsåvidt angik lodsejernes og et mejeris bidragspligt, medens det udfra et hensyn til nytteværdien af anlæget, jfr. vandløbslovens § 74, stk. 5, blev pålagt amtet at refundere K $\frac{2}{3}$ af de herefter resterende nettoudgifter ved anlæget. Udtalt, at K, der gentagne gange under arbejdets udførelse mundtligt havde rettet henvendelse til landvæsenkommissionens faste formand og oplyst, at arbejdet blev dyrt, på en efter vandløbslovens § 75, stk. 3, fyldestgørende måde havde forelagt sagen for landvæsenkommissionen 3

(Bidragsfordeling ved kloakering af landkommune, Vandløbslovens § 74, stk. 5 og 6). Ved udarbejdelsen af projekt til kloakering af 3 nærmere angivne områder indenfor en kommune havde sognerådet opgjort udgifterne for hvert af disse områder for sig i forhold til de ledningsanlæg, der ville være påkrævet for det pågældende område. Under sagens behandling for landvæsenkommissionen udarbejdedes et nyt partsfordelingsgrundlag, hvorefter de 3 områder behandledes som en helhed, således at 40 % af ledningsudgifterne blev pålignet kommunen som bidrag for afstrømningen fra offentlige vejarealer, medens restudgifterne fordeltes ligeligt mellem alle interesserede lods- ejere indenfor hele interesseområdet. Sognerådet påankede kendelsen til overlandvæsenkommissionen, der efter foretaget undersøgelse gik ind for en kloakering af hele byområdet, men – såfremt sognerådet ikke ønskede sagen fremmet på dette grundlag – godkendte land-

væsenskommissionens fordelingsmåde, jfr. vandløbslovens § 74, stk. 5. Udtalt, at lovens § 74, stk. 6, indeholder klar hjemmel til at pålægge kommunen bidrag til anlægs- og vedligeholdelsesudgifterne. De ved kendelsen udregnede enhedsbidrag måtte betragtes som endeligt fastsat, se hertil lovens § 75, stk. 3	13
I forbindelse med udarbejdelse af projekt til detailkloakering af nogle områder i Ballerup-Måløv kommune krævede Københavns Vandforsyning, at der ved nogle regnvandsudløb i Sømose å, der er beskyttet mod forurening i henhold til lov af 30. november 1857, blev truffet foranstaltninger mod tilførsel af benzin og olie. Ballerup-Måløv kommune protesterede imod kravet om etablering af olieudskillere, idet man måtte holde for, at afløbet fra de omhandlede regnvandsledninger var rent vand, der uden videre kunne tilføres et vandløb, jfr. vandløbslovens § 3. Ved overlandvæsenskommissionens kendelse, der forsåvidt stadfæstede landvæsenskommissionens afgørelse, blev der givet Københavns Vandforsyning medhold i kravet, og det kunne ikke pålægges Københavns kommune at deltage i udgifterne til foranstaltningerne.	18
<i>(Kloakering af byområder. Godkendelse af rensningsanlæg af typen for bassinanlæg).</i> Efter at en landvæsenskommission havde godkendt et projekt til et rensesanlæg for Varde by efter typen for bassinanlæg, ankedes kendelsen af indenrigsministeriet til overlandvæsenskommissionen med påstand om sagens hjemvisning med henblik på gennemførelse af et projekt til et rensningsanlæg af den konventionelle type. Overlandvæsenskommissionen stadfæstede landvæsenskommissionens afgørelse med enkelte ændringer i det projekterede anlæg	26
<i>(Etablering af afløbsledning til tidligere rørlagt sognevandløb).</i> Efter at der i 1944 var sket regulering og rørlægning af et sognevandløb til et beløb af 22.000 kr., der fordeltes på 5 ejendomme, ønskede nu to andre ejendomme, der tidligere havde erklæret at være uden interesse i projektet, at få tiladelse til at føre afløbsledninger til det rørlagte sognevandløb. Idet det måtte lægges til grund, at de nu omhandlede arealers naturlige fald førte mod sognevandløbet, og at dimensioneringen i 1944 måtte antages at være sket også under hensyntagen til afstrømningen fra disse arealer, fandtes de pågældende ejendomme at have ret til tilslutning, dog således at det pålagdes dem at udrede et beløb som andel i de i 1944 afholdte udgifter	33
<i>(Godkendelse af afvandingsprojekt imod lodsejers protest).</i> Projekt til afvanding af vandlødende arealer godkendt imod protest af en af projektet omfattet lodsejer, der var uinteresseret i projektet og bl. a. af hensyn til fuglelivet ønskede, at hans areal blev bevaret i dets nuværende tilstand	36
<i>(Sænkning af vandstanden i Tissø).</i> For at opnå en forbedret afvanding i de lave arealer ved Øvre Halleby å og omkring Tissø bestemtes det ved landvæsenskommissionskendelse, at der fremtidig ikke skulle foretages nogen opstemning af vandet i søen. Under hensyn til, at bredejere ved søens østlige side, dels af æstetiske grunde og dels af hensyn til fiskeriet, protesterede imod nedlægning af det ved søens afløb værende stemmeværk, bestemtes det, at stemmeværket ikke skulle fjernes, men i fremtiden kun anvendes til afværgelse af en uønsket og unødigt stærk vandstandssænkning i den tørre sommertid	38
Til brug ved overvejelse af, om et centralvaskeri for Statens Åndssvageforsorg øst for Storebælt og Rigshospitalet burde placeres i Nykøbing F. eller i Stubbekøbing anmodede bestyrelsen for forsorgen landvæsenskommissionen om en vejledende udtalelse om, i hvilken af de 2 byer vaskeriet bedst ville kunne placeres, idet man samtidig rejste spørgsmål i forbindelse med afledning af spildevandet fra vaskeriet. Landvæsenskommissionen, der efter gammel praksis anså sig kompetent til også at afgive rådgivende udtalelser til brug for myndigheder, udtalte under henvisning til indhentede teknisk sagkyndige erklæringer, at vaskeriet burde placeres ved Stubbekøbing	43
Vand IV.	
I forbindelse med godkendelse af et projekt til kloakering af arealer i Værløse kommune med afløb til Tibberup å og Søndersø, hvilken tje-	

ner som reservebeholdning for Københavns Vandforsyning, udtaltes det i kendelsen, at afledning af spildevand, selv i rensset stand, til Tibberup å er i strid med § 2 i lov af 30. november 1857 om beskyttelse af de til Københavns vandvæsen hørende værker 3

Efter at en landvæsenskommission ved kendelse havde tilladt en planteskoleejer ret til af en boring at indvinde en årlig vandmængde på 15.000 m³ til markvanding i tiden 1. april til 1. oktober, bl. a. på det vilkår, at indvindingsretten skulle blive stedsevarende efter udløbet af 10 år fra kendelsens afsigelse i det omfang, i hvilken den faktisk var udnyttet, jfr. § 18 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg, blev sagen indanket for overlandvæsenskommissionen, for hvilken der blev sluttet forlig om ændring af kendelsen derhen, at indenrigsministeriet, den kommunale bestyrelse, der mener at have interesse deri, eller vedkommende embedslæge efter den 25. juni 1979 nårsomhelst skal være berettiget til for landvæsenskommissionen at indbringe spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede vandindvindingsret skal opretholdes og i bekræftende fald i hvilket omfang og for hvilket tidsrum. Såfremt vandindvindingsretten herefter ophæves eller indskrænkes, tilkommer der ikke i den anledning dennes ejer eller andre erstatning . . 8

(Vandindvindingsret til brug for markvanding). Efter at der ved landvæsenskommissionskendelse var tilkendt en landmand ret til at indvinde en årlig vandmængde på 60.000 m³, blev sagen af indenrigsministeriet påanket til overlandvæsenskommissionen med påstand om, at retten begrænsedes til at gælde i 15 år. Ved den herefter afsagte kendelse blev retten begrænset således, at indenrigsministeriet, vedkommende kommunale bestyrelse eller embedslæge efter den 14. august 1979 nårsomhelst skulle være berettiget til for landvæsenskommissionen at indbringe spørgsmålet om rettens fortsatte beståen 8

(Skade på brønd forårsaget af kommunalt vandværk). Idet det måtte anses for sandsyn-

ligt, at en kommunes oppumpninger fra nærliggende boringer havde været medvirkende årsag til, at grundvandsspejlet var sunket i en brønd, pålagdes der kommunen erstatningspligt, jfr. § 6 nr. 5 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg 11

I forbindelse med udarbejdelse af projekt til detailkloakering af nogle områder i Ballerup-Måløv kommune krævede Københavns Vandforsyning, at der ved nogle regnvandsudløb i Sømose å, der er beskyttet mod forurening i henhold til lov af 30. november 1857, blev truffet foranstaltninger mod tilførsel af benzin og olie. Ballerup-Måløv kommune protesterede imod kravet om etablering af olieudskillere, idet man måtte holde for, at afløbet fra de omhandlede regnvandsledninger var rent vand, der uden videre kunne tilføres et vandløb, jfr. vandløbslovens § 3. Ved overlandvæsenskommissionens kendelse, der forsåvidt stadfæstede landvæsenskommissionens afgørelse, blev der givet Københavns Vandforsyning medhold i kravet, og det kunne ikke pålægges Københavns kommune at deltage i udgifterne til foranstaltningerne 18

(Spørgsmål om skade ved vandindvinding, § 6 nr. 5 i lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyningsanlæg). Efter at en landmand i slutningen af juli måned 1959 havde konstateret store og dybe revner i jorden i nærheden af områder, hvor der var foretaget pumpninger til brug ved vandindvinding, påstod han sig tilkendt erstatning hos vedkommende vandindvindingslag. Da det efter de foretagne undersøgelser ikke kunne anses for godtgjort, at skaderne kunne henføres til de stedfundne pumpninger, men snarere skyldtes en udtørring af de øverste jordlag som følge af den tørre sommer i 1959 i forbindelse med den almindelige grundvandssænkning, fandtes der ikke grundlag for at pålægge vandindvindingslaget erstatningspligt. Sagens omkostninger for overlandvæsenskommissionen pålagt den erstatningsgørende. (Dissens) 19

Lovregister

Københavns Vandforsyningslov af 30. november 1857	§ 2	3
Vandforsyningslov nr. 54 af 31. marts 1926	§ 1	8
— — —	§ 6	11, 19
— — —	§ 18	8
Vandløbslov nr. 215 af 11. april 1949	§ 2	30
— — —	§ 3	18
— — —	§ 4	33
— — —	§ 74	3, 13
— — —	§ 75	3
— — —	§ 93	35
Udstykningslov nr. 290 af 31. marts 1949	§ 28	32
Hegnslov nr. 259 af 27. maj 1950	§ 2	42
— — —	§ 18	42
Naturfredningslov nr. 194 af 16. juni 1961	§ 8	30

NORLUNDES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

DIS-Danmark

